

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Seramik Anasanat Dalı

BARIŞ KAVRAMININ SANATSAL UYGULAMALARDA KURGULANMASI

Vafa Afshar

Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Seramik Anasanat Dalı

BARIŞ KAVRAMININ SANATSAL UYGULAMALARDA KURGULANMASI

Vafa Afshar

Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2021

BARIŞ KAVRAMININ SANATSAL UYGULAMALARDA KURGULANMASI

Danışman: Prof. Dr. Candan TERVİEL

Yazar: Vafa AFSHAR

ÖZ

Geçmişten günümüze kadar sanat bir iletişim aracı olarak, her dönem kendi çağının sorunlarını ve çözüm önerilerini dile getirirken, çatışmaların yoğun olarak yaşandığı dönemlere ait izler kalıcı sanat yapıtları ile de sanat tarihine damga vurmuştur. Sanatçı yarattığı sanat yapıtlar ile, çoğu zaman toplumsal bir algı yaratmayı amaçlar. Bu nedenle dünya üzerinde yaşanan krizler, savaşlar ve siyasi çatışmalar sanat yapıtları üzerinden okunabilir.

21. yüzyılda savaşın içeriği, şekli, kapsama alanı ve şiddeti en yakın tarihteki İkinci Dünya Savaşı ile kıyaslandığında yepyeni ve kavranması zor bir hale bürünmüş, nerede, ne zaman ve nasıl olacağı bilinmeyen yeni korku ve kaygılara yol açacak kitlesel eylemler ve toplu kısımlarla insanlığı tehdit eder hale gelmiştir. Bu savaşların yarattığı yıkım ve savaş esnasında yaşanan zorluklar ve kaoslar bütün dünyayı etkilemektedir. Söz konusu bu etki çocukları da kapsamaktadır ve savaşların en ağır bedelin ne yazık ki çocuklar ödemektedirler.

Bu bağlamda “Barış Kavramının Sanatsal Uygulamalarda Kurgulanması” başlıklı bu çalışmada, sanat yolu ile savaşın yarattığı üzüntüye dikkatleri çekebilme, savaşta çocukların yaşadığı acılara duyulan kaygıyı vurgulamak için bir çocuk oyuncak malzemesi olan “balon” ele alınmış ve tasarlanan seramik uygulamalar sanat nesnelere halini alarak izleyiciye sunulmuştur. Ayrıca, bir iletişim aracı olarak sanatın savaşlara karşı duruşu ve bunun da getirisi olarak anlatılmak istenen durum karşısında farkındalık yaratabilme gücü üzerinde durulup, bu alanda çalışan sanatçılar ve sanat örnekleri üzerinden konu tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Sanat, barış, savaş, barış için sanat, seramik sanatı.

CONSTRUCTING THE CONCEPT OF PEACE IN ARTISTIC APPLICATIONS

Supervisor: Prof. Dr. Candan TERVİEL

Author: Vafa AFSHAR

ABSTRACT

From the past to the present while art as a communication tool always expresses the problems and solutions of its own era, the traces of the periods in which the conflicts were experienced intensely marked the history of art with its permanent works of art. The artists often aim to create a social perception with their creations and artworks. For this reason, the crises, wars and political conflicts in the world can articulate through artworks.

When the content, form, and violence of the 21st century war and the histories of World War II is compared, a new state of concept is formed which is difficult to comprehend. The wars of 21st century have been threatening humanity by causing new fears and concerns. The destruction caused by these wars and the difficulties and chaos experienced during the war affect the whole world. This impact also includes children, and children pay the heaviest price in wars.

In this context, in this study titled “Constructing the Concept of Peace in Artistic Applications”, believing that art can draw attention to the sorrow of war, the ceramic works that emerged in response to the anxiety over the suffering of children during the war were handled with the form of ‘balloon’, which is a children’s toy. In addition, the stance of art as a means of communication and its power of creating awareness for a situation that is intended to be explained are emphasized. The subject was discussed through the artists and artworks in this field.

Keywords: Art, peace, war, art for peace, ceramic art.

TEŞEKKÜR

Tüm alıőmalarım boyunca, desteğini ve emeğini her zaman hissettiğim saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. Candan TERVİEL'e sonsuz teőekkürlerimi sunar, őükranlarımı arz ederim. Ayrıca tez çalıőmalarımda değerli katkı ve tavsiyelerinden dolayı tez izleme komite üyeleri Prof. Dr. Hasan KIRAN ve Doç. Dr. Ödül IŐITMAN'a teşekkür ederim.

Bu tez çalışmasını hayatım boyunca beni sabır ve őefkatle destekleyen sevgili Anne ve Babama ve doktora sürecinde beni sürekli motive eden ve büyük fedakârlıklarla daima yanımda olan ve asla benden yardımını esirgemeyen sevgili eőim Babak NASERİ'ye armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
GÖRSEL DİZİNİ.....	v
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: BİR İLETİŞİM ARACI OLARAK SANAT VE BARIŞ KONUSUNA GENEL BİR BAKIŞ	5
1.1. Sanatta Barış Teması	11
1.1.1. Savaşlara tanıklık etmek	12
1.1.2. Savaşlarda yaşanan kayıp ve kaderleri hatırlatmak	19
1.1.3. Barışı temsil etmek.....	33
1.1.4. İnsanlar arasındaki ilişkileri geliştirmek	38
1.2. Barış Temalı Çalışmalar Yapan Seramik Sanatçıları.....	40
2. BÖLÜM: KİŞİSEL ARAYIŞLAR VE SERAMİK UYGULAMALAR.....	51
2.1. Barış Balonu	56
2.2. Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü?.....	60
2.3. Göç.....	63
2.4. Savaşın Yüzü	65
2.5. Umuda Yolculuk	69
SONUÇ	71
KAYNAKLAR.....	74
ETİK BEYANI	77
ORJİNALLİK RAPORU	78
ORİJİNALLİK RAPORU	79
YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	80

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Jacques Callot, Savaşın Büyük Sefaleti Serisi (Asma), 1633, Gravür, 8.3x18 cm	13
Görsel 2. Jacques Callot, Savaşın Büyük Sefaleti Serisi, 1633, Gravür, 8.3x19.1cm	13
Görsel 3. Goya, Üç Mayıs Katliamı, 1814, tuval üzerine yağlıboya. 266x345 cm	14
Görsel 4. Goya, Savaşın Felaketleri serisi (Haklı mı Haksız mı?), 1810-1820, Gravür. 15 x 20.9 cm	14
Görsel 5. Paul Nash, Yeni bir dünya yapıyoruz, 1918, tuval üzerine yağlıboya, 71.1 x 91,4 cm	15
Görsel 6. Paul Nash, Trenches de Bahar, 1917, tuval üzerine yağlıboya, 60.9x50.9 cm	16
Görsel 7. Otto Dix, Gaz Saldırısı Altında İlerleyen Fırtına Birlikleri, 1924, Aquatint, 19.6x21.9 cm	17
Görsel 8. Otto Dix, İlerleyen Makineli Tüfekliler, 1924, Aquatint, 24.6x29.4 cm...	17
Görsel 9. Picasso, Guernica, 1937, tuval üzerine yağlıboya, 350x780 cm	18
Görsel 10. Magdalena Abakanowicz, Sırtlar (Backs), 1976-1980, çuval bezi ve reçine heykel yerleştirmesi	19
Görsel 11. Kathe Kollwitz, Yas Tutan Ebeveynler, 1932, Belçika	21
Görsel 12. Kathe Kollwitz, Yas Tutan Ebeveynler, 1932, Belçika	21
Görsel 13. Kathe Kollwitz, Ölmüş Oğlunun Başındaki Anne, 1937, Bronz Heykel	22
Görsel 14. Kathe Kollwitz, Ölü Çocuğuyla Anne, 1903, Gravür. 42.5x48.6 cm....	22
Görsel 15. Christian Boltanski, Personnes yerleştirme, 2010, Grand Palais, Paris	23
Görsel 16. Christian Boltanski, Personnes yerleştirme, 2010, Grand Palais, Paris	24
Görsel 17. Martha Rosler, Balonlar, Savaşı Eve Taşımak Serisinden, 1967-72, Fotomontaj, 50.8x61 cm	25
Görsel 18. Martha Rosler, Tatil Kaçamağı, Savaşı Eve Taşımak Serisinden, 1967-72, Fotomontaj, 50.8x60 cm	25

Görsel 19. Martha Rosler, Gladiators, Savaşı Eve Taşımak Serisinden, 1967-72, Fotomontaj, 50.8x60.9 cm	26
Görsel 20. Marina Abramovic, Balkan Baroque performance, 1997, 4 gün 6 saat, 47. Bienale, Venice	27
Görsel 21. Marina Abramovic, Balkan Baroque performance, 1997, 4 gün 6 saat, 47. Bienale, Venice	27
Görsel 22. Oğuzhan Cin, Savaşsız yaşam, 2015	28
Görsel 23. Oğuzhan Cin, Savaşsız yaşam, 2015	29
Görsel 24. Oğuzhan Cin, Savaşsız yaşam, 2015	29
Görsel 25. Banksy, Mülteci Teknesi, 2016, Weston-Super-Mare, İngiltere.....	30
Görsel 26. Mona Hatoum, Bukhara, 2007, 148x261cm, Yün halı.....	31
Görsel 27. Mona Hatoum, Salıncaklar, 2011, 35 tane harita desenli salıncak enstelasyon.....	32
Görsel 28. Reena Saini Kallat, Woven Chronicle, 2011	32
Görsel 29. Reena Saini Kallat, Woven Chronicle, 2011	33
Görsel 30. Mozambik sanatçıları tarafından yaratılmış, Hayat Ağacı, 2004, British Museum, 350 cm	34
Görsel 31. Mozambik sanatçıları tarafından yaratılmış, Hayat Ağacı, 2004, British Museum, 3.5 m	35
Görsel 32. Claes Oldenburg, Ruj, 1969, 670x594.4x332.7 cm.....	35
Görsel 33. Tamman Azzam, Suriye Özgürlük Anıtı, 2013, Fotomontaj	36
Görsel 34. Tamman Azzam, Suriye Müzesi serisinden Özgürlük Grafiti, 2013, Fotomontaj, 75x75cm	37
Görsel 35. Wissam Al Jazairy, Diktatörün Cehennemi, 2013, tuval üzerine yağlı boya,53x63 cm	37
Görsel 36. Wissam Al Jazairy, Suriyeli Çocuk, 2013, kâğıt üzerinde karışık teknik, 35x35 cm.....	38
Görsel 37. Hacettepe üniversitesi Macsabal Odun Pişirimi Sempozyumu afişi, 2017.....	40
Görsel 38. Ehren Tool, Shui Bolu'm Wang için Kupa, 2009, porselen.....	41
Görsel 39. Ehren Tool. 416 of Thousands, Stonware Seramik, 2016.....	42

Görsel 40. Charles Krafft, Sirk Yangını, Felaket Tabakları Series, 2012, Fırça dekorlu mavi beyaz porselen	43
Görsel 41. Charles Krafft, Atom Bomba, Felaket Tabakları Series, 2012, Fırça dekorlu mavi beyaz porselen	43
Görsel 42. Charles Krafft, Porselen Savaş Müzesi projesi, seramik cephaneliği, 1997, Fırça dekorlu mavi beyaz porselen	44
Görsel 43. Ai Weiwei, Savaş serisinden, Mavi Beyaz Porselen Vazo, 52x51x51 cm, 2017	45
Görsel 44. Ai Weiwei, Savaş serisinden, Mavi Beyaz Porselen Tabak, 2017.....	45
Görsel 45. Ai Weiwei, Aylan Kurdi'nin Yer Aldığı Mavi Beyaz Porselen Tabak, 2017.....	46
Görsel 46. Abbas Akbari, Barış üzerinde notlar serisinden, seramik form üzerine lüsterli sır. 2020.....	46
Görsel 47. Abbas Akbari, Barış üzerinde notlar serisinden, seramik form üzerine lüsterli sır. 2020.....	47
Görsel 48. Hamiye Çolakoğlu, Bombalar Çiçek Açmalı, 1993, Refrakter Porselen.....	47
Görsel 49. Candan Dizdar Terviel, kimlikler ve Sınırlar Serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C Elektrikli fırın, 32x22x16 cm, 2019	48
Görsel 50. Candan Dizdar Terviel, kimlikler ve Sınırlar Serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C Elektrikli fırın, 15x12x8 cm, 2019	48
Görsel 51. Elif Aydoğdu Ağatekin, Veda Serisi, Atık Refrakter Plaka, 2016	49
Görsel 52. Elif Aydoğdu Ağatekin, Gazze-Ateş I Atık Refrakter Plaka 32.5x57 cm, 2014	50
Görsel 53. Elif Aydoğdu Ağatekin,, Gazze-Ateş II, Atık Refrakter Plaka 32.5x57 cm, 2014	50
Görsel 54. Vafa AFSHAR, İsimsiz, Elle şekillendirme, İndirgenmiş Lüster Sır, 24x24x35 cm, 2017	53
Görsel 55. Vafa AFSHAR, Balon formu için yapılan kare kalem etütler, 2020.....	54
Görsel 56. Vafa AFSHAR, Sonmuş balon formu için yapılan tasarımlar, 2021....	55
Görsel 57. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisi için dekal uygulama ve 750°C de fırınlama aşamaları, 2021	56
Görsel 58. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de serigrafi baskı uygulaması, 20x20x32 cm, 2019	57

Görsel 59. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de serigrafı baskı uygulaması, Soldaki balon 20x20x30 cm, Sağdaki balon 21x21x32 cm, 2021	58
Görsel 60. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 22x22x32 cm, 2021	59
Görsel 61. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışma serisinden, kurutulma öncesi fotoğrafı, 2019	60
Görsel 62. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışma serisinden kurutulmaya alınmış çalışma fotoğrafı, 2019	61
Görsel 63. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışması için dekal uygulama aşaması fotoğrafı, 2019	61
Görsel 64. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışması için, 1.baskı işlemine hazır pozlanmış elek, 2.Baskı işlemleri tamamlanmış kurutulmaya bırakılmış dekaler, 3.Lak çekme işleminden sonra kurutulmuş dekaller ve 4. seramik form üzerine uygulama aşamaları fotoğrafları, 2019	62
Görsel 65. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? I, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 31x31x16 cm 1040°C. 2019	62
Görsel 66. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? II, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 25x31x18 cm 1040°C. 2019	63
Görsel 67. Vafa Afshar, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? III, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 30x20x22 cm, 1040°C, 2019	63
Görsel 68. Vafa AFSHAR, Göç çalışması I, 20x20 cm seramik karolar üstüne dijital baskı, Balon formları kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 2021	64
Görsel 69. Vafa AFSHAR, Göç çalışması II, 20x20 cm seramik karolar üstüne dijital baskı, Balon formları kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 2021	65
Görsel 70. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü I çalışması, Elle şekillendirme, İnce Şamotlu kil ve Sır, 1040°C elektrikli fırın, soldaki balon 32x22x17 cm, sağdaki balon 32x26x18 cm, 2021	66
Görsel 71. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü I çalışması detay görüntüleri, 2021	66
Görsel 72. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü II çalışması, Kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 2021	67

- Görsel 73.** Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü II çalışması detay görüntüleri, Kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 15x7x5 cm, 2021 67
- Görsel 74.** Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü III çalışması, Elle şekillendirme, İnce Şamotlu kil ve Sır, 1040°C elektrikli fırın, Soldaki balon 32x22x22 cm, Sağdaki balon 34x22x22 cm, 2021 68
- Görsel 75.** Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü IV çalışması, Büyük balon formları elle şekillendirme, Küçük balonlar kalıpla şekillendirme, İnce Şamotlu beyaz kil, Dokum çamuru ve Sır, 1040°C elektrikli fırın, 100x60 cm, 2021 68
- Görsel 76.** Vafa AFSHAR, Umuda Yolculuk çalışması, Balon formları elle şekillendirme yöntemi, El formu kalıpla şekillendirme yöntemi, 1040°C elektrikli fırın, Her balon 30x21x21 cm, 2021 70

GİRİŞ

Kavramsal olarak irdelendiğinde barış ve sanat üzerine söylenebilecek çok fazla söz vardır. Herkes 'barış'ı ve 'sanat'ı kendince ifade edebilir. Bu durum iki kavramla ilgili evrensel varsayımlar olduğu gerçeğini değiştirmez. Barış kavramı ilk olarak savaşın ve kargaşanın yaşanmadığı durumlara karşılık gelen ortamı akla getirmektedir, sanat ise insanların düşünce ve duygularını estetik bir tarzda yansıtan bir iletişim aracıdır. Ama söz konusu sanat ve barış ya barış için sanat olunca evrensel bir yaklaşımdan veya tanımdan söz etmek kolay değildir. Herkesin kendince tanımladığı 'barış' kavramı yoruma açık sanat yapıtları ile yan yana geldiğinde birden çok soru gündeme gelmektedir.

Tarihin eski dönemlerinden bugüne kadar ortaya çıkan savaş ve çatışmalar nedeniyle barış, insanlığın önemli arayışlarından biridir. Barış, tarih içerisinde olduğu gibi, günümüzde de sürekli olarak gündemde olan bir olgu olarak, insanoğlunun varlığıyla beraber her zaman önemini korumuştur. Barış kelimesi toplumlar için dar anlamıyla savaşların olmaması anlamına gelirken bireyler için kendisiyle barışık olması, denge, sakinlik, huzur, uyum ve sessizliği de içine alan bir duruma karşılık gelir. Ancak, bu çalışmada belirtilmelidir ki barış; silahlı savaşların ve kargaşanın yarattığı yıkımlar ve acılara karşılık gelen bir anlamda sanat yolu ile ele alınmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar sürekli tartışılan sanat anlamı toplumun şartlarından bağımsız değerlendirilememektedir. Sanat, bireyin gerek kendisiyle gerekse toplumla yaşadığı çatışmaları yansıttığı bir ifade aracıdır. Sanat üretimini yapan kişi, topluma, dünyaya ve insanlığa karşı duruşunu; bir şekilde hayatına yansıtır, hayatından yola çıkarak yaşadığı toplumun izlerini, dönemin konularını, toplumda yaşadıklarını, duygularını konu eder. Sanat tarihi; pek çok sanatçının yaşanan toplumsal travmalara karşı kayıtsız kalmadığını, tersine onların sanat yapıtlarının temel konusu olduğunu da göstermektedir.

Tarih boyunca dünyada yaşanan savaşlar, sanatın bir konusu, yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş ortamında sanat üretmeye devam eden sanatçılar savaşa ilişkin yaklaşımlarını, savaşın onlar üzerinde uyandırdığı duyguları, savaşa

karşı duruşlarını yapıtlarına çeşitli şekillerde yansıtmışlardır. Kimi sanatçı, sanat yapıtlarında barış temasını simgesel anlatılarla ve hayatın güzelliğini göstererek yorumlamayı tercih etmiş, kimi sanatçı barış olgusunu savaşa karşı bir konu olarak ele almış ve çağının tanığı olarak, savaşın felaketlerini, zorluklarını ve travmalarını aktararak, savaşlar neticesinde göç etmek zorunda kalan insanları, mültecileri, yer değiştirme, sınır dışı edilme gibi kavramları eserlerinde göstermiştir. Sanatçılar yaşamış oldukları bu acı ve trajik tecrübeleri sanat yolu ve kullandıkları medyumlarla ifade etmekte fotoğraf, video, ses, performans, resim, heykel, seramik ve cam ile hayal güçlerini ortaya çıkarabilmektedirler. Tabii ki sadece savaşı yaşayan sanatçılar ya da bu alan ile uğraşanlar savaşa karşı temalı işler üretmiyorlar aynı zamanda dünyanın her yerinde bu savaşlara tanıklık eden ve barış özlemi duyan sanatçılar da işler üretmektedirler ve sanat yapıtları yoluyla bu konuyu incelemeye ve ürünlerinde yansıtmaya çalışmaktadırlar.

İnsanlık tarihi, savaşın korkunç örnekleriyle ve trajik deneyimleriyle doludur. Tarihte yaşanan çatışma ve savaşların günümüz dünyasında sona erdiğini iddia etmek oldukça zor görünmektedir ve bu savaşlar günümüzde de devam etmektedir. Eski çağlarda, özellikle yaşamın devamı için yapılan savaş, yıllar sonra yerini emperyalist emellere ve ekonomik çıkarlara bırakmıştır. Şüphesiz tarihin en acımasız savaşları 20.yüzyılda yaşanmıştır. Bu yüzyıla damgasını vuran Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, ne yazık ki, son olmamış ve bu trajedi, Vietnam Savaşı, Körfez Savaşı, Filistin, Afganistan, Bosna, Çeçenistan, Latin Amerika, Afrika, İran, Irak ve diğer orta doğu ülkelerindeki yaşanan savaşları yaşadığımız 21. yüzyıla kadar ulaşmıştır.

21. yüzyılda dünyada yaşanan savaşlar giderek artmaktadır. 21. yüzyılın ilk yıllarında, Amerika Birleşik Devlet'inin Irak'a ve Afganistan'a müdahalesi ile başlayan savaşlar, son yıllarda birçok Arap ülkesinde yaşanan iç savaşlar ile El-Kaide ve IŞİD İslamcı terör örgütlerinin Afganistan, Irak ve Suriye bölgelerine yayılmasıyla günümüze kadar devam etmektedir. Bu savaşlar ve çatışmalar sonucunda, günümüz dünyasında artık savaş haberleri hepimizin oturma odalarından seyredilip dinlenen görüntü ve seslere dönmüş durumdadır. Her sabah gazetelere bakıldığında bütün haberlerde ıstırap verici savaş fotoğrafları ile karşılaşmak olağan hak gelmiştir. Bu şiddetli çatışmaların çoğunun özelliği, çatışmanın sıradan hayata olan yakınlığıdır. Savaşlar uzak bir sınırdan değil, yerel

olarak yürütölmekte ve bu tür çatışmalar genellikle sivil toplum için oldukça travmatik bir hal almaktadır. Bu savaşların yol açtığı büyük felaketler, savaş esnasında yaşanan zorluklar ve kaoslar tüm insanlığı etkilemektedir. Söz konusu bu etki, en çok çocuklara yansımaktadır ve savaşın açtığı yaraların ağır bedelini çocuklar ödemektedirler. Çocuklar savaşın içinde fiilen bulunmasalarda savaşın acılarını hissedip yaşamak zorunda bırakılıyorlar. Savaş bölgelerinde milyonlarca çocuk ıstırap ve korku içinde hayatını sürdürürken, her geçen gün ölen çocukların sayısı artıyor ve en küçük yaştaki çocuklar bile keskin nişancıların görüş alanında yer alıp yaşamını yitirebiliyor.

2020 yılında, Save the Children yardım kuruluşunun hazırladığı “Çocuklara Karşı Savaş” başlıklı rapora göre, “dünyada her altı çocuktan biri savaş ve çatışma bölgelerinde yaşamakta ve dünya genelinde toplam 415 milyon çocuk savaş ve çatışmalardan doğrudan etkilenmektedir” (Deutsche Welle Türkçe, 2020). Bu yardım kuruluşunun hazırladığı bir diğer raporunda, “Savaşın uzun yıllardır hüküm sürdüğü Afganistan’da, 2005-2019 yılları arasında savaşta en az 26 bin çocuğun yaşamını yitirdiği ya da yaralandığı” açıklandı (BBC News Türkçe, 2020). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonunun (UNICEF) yayımladığı dikkat çekilen raporunda;

“Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle 5 milyon çocuğun ülke içinde, 2,5 milyon çocuğun komşu ülkelerde olmak üzere 7,5 milyon çocuğun acil yardıma muhtaç olduğu, Suriye’deki iç savaşta 2014-2019’da 5 bin 427 çocuğun öldüğü, Aralık 2019’dan bu yana günlük ortalama 6 bin çocuğun, 2019 sonu itibarıyla ise 2,6 milyon çocuğun ülke içinde yerinden edildiği ve 2014-2019’da 478 okul ve eğitim binasına saldırı düzenlendiği” belirtildi (SABAH, 2020).

Savaş felaketleri ile ilgili haberler bunlarla sınırlı değil ve her gün savaşlardan gelen farklı acı haberler ile karşılaşmak olasıdır. Tüm bu haberler, dünyada devam eden çatışmaların nasıl çocukların hayatını etkilediğın açıklamaktadır. Savaş çocuklardan çocukluğunu almakta, çocukluğun kendisini tahrip etmekte, savaşlar çocuklardan mutlu anlarını oyuncaklarını, neşelerini aslında geleceklerini yok etmektedir.

Bu durum da belki, savaş felaketleri ile ilgili haberlerin yol açtığı iç çalkantıyı iletmenin en çabuk ve en kestirme yolu, savaşların gözler önüne serdiği yıkım manzarasına dikkat çekmek olabilir. Sanat aracılığı ile savaşın vahşetinin yansıtılması, duyguları uyandıran bir barış çağrısı da olabilir. Bu doğrultuda, “Barış Kavramının Sanatsal Uygulamalarda Kurgulanması” başlıklı sanat çalışması, 21.yüzyılın savaşlarla dolu ortamından yola çıkılarak barışı sağlama çabalarına değinilmiş; bu kapsamda ilk çağlardan bu yana etkili bir anlatım yolu olarak kullanılan sanat bu çalışmada bir iletişim aracı olarak değerlendirilmiş, savaşlara karşı endişeleri taşıyan sanatçılardan yapıtları arasında yer alan mesajlar ve bilgiler bir örnekleme içerisinde sunulurken özenle hazırladıkları iletileriyle oluşan sanatın barışa katkısı vurgulanmıştır. Ayrıca, sanatın evrensel dilinin gücü ile topluma ulaşmak ve farkındalık yaratmak için, yapıtları ile savaşlara karşı duruşunu ortaya koyan sanatçılardan, barış konulu sanat örnekleri ele alınmıştır.

Bu bağlamda, savaşın yarattığı üzüntüyü toplumun her kesimine yansıtılması hususunda, sanatın bir iletişim aracı olarak üstlendiği rol ile farkındalığın oluşturulabileceğine inanarak, savaştan ruhu yaralanan çocukları merkeze alarak toplumda savaşlara karşı bir farkındalık oluşturmak ve bu konuya dikkat çekmek çalışmanın ana problemidir. Savaş ve savaş konulu çalışan sanatçılardan incelenmesi, literatür araştırmaları ve özne tasarımların oluşturması aşamasını takip eden süreç, salt seramik alanının sonsuz çeşitliliği içinde bu konuya ait bir yol ve yöntemin seçiminin tartışıldığı bir süreç olmuştur. Savaşta çocukların yaşadığı acılara duyulan endişe karşısında ortaya çıkan seramik çalışmalar, savaşın toplum yapısında meydana getirdiği değişimden doğrudan etkilenen çocukları anlatacak en güzel malzeme olan oyuncaklar olduğu fikrinden yola çıkılarak, çocuk oyuncadı olan ‘balon’ şeklinde tasarlanmıştır. Bunu yaparken de savaşlardan en çok etkilenen çocuklara özellikle dikkat çekilmek istenmiştir.

1. BÖLÜM: BİR İLETİŞİM ARACI OLARAK SANAT VE BARIŞ KONUSUNA GENEL BİR BAKIŞ

Çok çeşitli tanımlar içeren iletişim kavramı, Latince kökenli 'Communication' kavramının karşılığıdır ve katılım, paylaşım, birlik, dostluk, ortak bir inanca sahip olmak gibi anlamları içermektedir (KÜÇÜK vd., 2012: 4). Türk Dil Kurumu (TDK), iletişimi "duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması" (TDK, 2011) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanım da ise, iletişim somut bir güç olarak, çeşitli iletişim araçları kullanılarak, bireyleri ve toplumu etkileyip hareketlendirmesi, şekillendirip yönlendirmesi şeklinde tanımlanmaktadır (GÖNENÇ, 2007, 91). İletişim, insanın yaşadığı kültürel sorunlara eleştirel bir gözle bakmakla birlikte, insanın yaşam deneyimlerinde doğru anlamlandırmalar yapabilmesi ya da bu süreçte pek çok şeye karşı farkındalık yaratmasıdır (HACI, 2012:11). İletişim ile ilgili bu tanımlamalara bakıldığında, iletişim sadece bir bireyin diğer insanlara aktardığı bir ileti değil, iletişim aynı zamanda bilgilendirme ve yönlendirme özelliği ile insanları ruhsal ve düşünsel etkileme olanağını sağlayan dinamik bir süreçtir. Böylece iletişim de hedef kitleye aktarılan ileti, düşünce ve bilgi paylaşma değil aynı zamanda bu iletinin, yönlendirici ve etkileyciliği de önemlidir.

Tarih boyunca, iletişim insanlar arasında bilgi, düşünce ve duygunun aktarılmasını sağladığı için toplumsal yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. İnsanlar tarih boyunca, birbirini daha iyi anlamak için çeşitli yollarla iletişim kurmaya çalışmışlar, bunu yaparken kullandıkları yöntemlerden biri de sanat olmuştur. İletişim en basit tanımıyla, duyguların, düşüncelerin ve bilgilerin aktarılması olarak düşünüldüğünde, akıl ve duygulara dengeli bir biçimde yer vererek, insanlara bir duygu ve düşünce aktaran, onlarda beğeni ve hayranlık uyandıran tüm sanat ürünleri insancıl bir iletişim aracı olarak iş görmektedir denilebilir. İletişimin temelinde, paylaşma ihtiyacının giderilmesi yatar. Sanat yapıtlarında tüm estetik yansımalar, görsel iletişim yöntemleri ile paylaşma duyulan ihtiyacı gidermektedir. Bu açıdan bakıldığında, sanatçı kendisi ile başkaları ve toplum arasında, bir iletişim kurmaya yarayan sanat yapıtları yaratıcısıdır. Böylece sanat, insanlar arasında bir iletişim kurulmasına hizmet eden bir araçtır ve bu iletişimde ileti, yaratılan sanat ürününün kendisidir.

İletişim kavramının genel tanımlarına uyarlanabilecek olan sanatsal iletişimde, bir sanat yapıtının alıcıya ulaşma sürecini destekleyen bir tanım olarak, Tolstoy'un ifadesi, destekleyici bir anlatım olarak değerlendirilmektedir.

“Her sanat yapıtı, onu algılayan kişiyle o yapıtı üretmiş ya da üretmekte olan arasında, yapıtındaki sanatsallığı algılamış ya da algılayacak olanlar arasında belli bir ilişki kurar. Söz, insanların düşünce ve deneyimlerini birbirlerine aktarmaya yarar; böylece o insanları bir araya getirmenin, birleştirmenin aracı işlevini görür; sanatın işlevi de tıpkı bunun gibidir. Sanatın insanlar arasında kurduğu ilişkinin sözün kurduğu ilişkiden farkı, sözün insanların birbirlerine düşüncelerini, sanatın ise duyguları aktarmanın aracı olmasıdır. Sanat, bir başkasının yansıttığı duyguları görerek ya da duyarak algılayan birinin, bu duyguların aynısını yaşaması temeline dayanan bir etkinliktir. Bunun en basit örneği şudur; Gülen birini gördük mü, biz de neşeleniriz; ağlayan biri ise bizi hüzünlendirir; birinin kızıp köpürdüğüne tanık olduğumuzda bir süre sonra biz de aynı havaya gireriz. Sesiyle, davranışlarıyla güç, kararlılık ya da tam tersi, bezginlik, yılgınlık yansıtan birinin bu hali, havası başkalarına da geçer. Acıdan kıvranan, inleyen bir insanın acısı; belli bir kişiye, nesneye, olaya karşı hayranlık, korku ya da saygı vb. duygular duyan birinin bu duyguları başkalarına da bulaşır; onlar da aynı duyguları duymaya başlar. İşte sanat adı verilen etkinlik de esas olarak insanların duygularını başkalarına bulaştırma yetenekleri diyebileceğimiz bu yeteneğe dayanır.” (TOLSTOY, 2015:48-49)

Tolstoy, sanat adı verilen etkinliği duyguların başkalarına aktarılması ve bulaştırılması olarak altını çizerek sanatla ilgili görüşlerine şöyle devam etmektedir:

“Bir yaşantının hatırlanması ve bundan sonra hareket, çizgi, renk, ses veya kelimelerle ifade edilen biçim yoluyla bu yaşantıyı diğerlerine aynen ulaştırma, işte sanat olayı budur. İnsani bir olay olan sanat şunları içine alır: Bir insan kendi yaşantılarını belli işaretlerle bile bile diğerlerine geçirir, diğerleri de bu duyguları alır ve aynı olayı yaşarlar.” (READ, 2017:151)

Tolstoy'un bu ifadesi, sanatsal iletişim için kullanılan anlatıma en uygun olanlardan biridir. Bu yaklaşımla; sanat duygu ve düşüncelerin etkileşimiyle biçimlenen, diğerleri ile paylaşılan, böylece bu yaşantıyı diğerlerine ulaştırarak algılarda ortak anlam yaratan özgün bir etkinlik şeklinde açıklanabilir. Ayrıca sanat yapıtları başkalarını daha iyi anlamayı sağladığı için toplumsal çelişkileri aşmaya yarayan bir araç da olabilir. Bu açıklamayı sanat eğitimi uzmanı Elliot W. Eisner'ın ifadesi vurgulamaktadır. Elliot W. Eisner'ın deyişiyle, "sanat kendimizi başkalarının yerine koyabilmemizi ve doğrudan deneyimlemediğimiz şeyleri dolaylı olarak deneyimlememizi sağlar" (CAREY, 2020:160).

Sanat, insanların kendini anlatırken seçtiği bir iletişim şeklidir. Sanatçı tüm duyarlılığı ile etrafında gözlemlediği olayları, özel zihinsel ve duygusal gücüyle dönüştürerek sanat yapıtına yansıtır. Bu bağlamda, bir ifade aracı olan sanat, ait olduğu toplumun yansıtıcısı olabilmektedir. Sanatçılar yaptıkları, resimler, heykeller, seramikler, müzik parçaları, filmler ve diğer sanat ürünleri ile mesajlar göndererek, kendi duyarlılıklarını diğer bireylere yansıtarak ve bireylerin farklı pencerelerden bakmasını sağlayarak, farkındalığın oluşmasına katkı sağlarlar.

Barışın tanımı ele alındığında ise, barış kavramı çeşitli araştırma ve sözlüklerde farklı şekillerde karşılanmaktadır. Barış tanımının çok geniş anlamları mevcut olmasına rağmen yine de çoğunlukla barış çalışmaları literatüründe, silahlı savaşların olmaması durumunu ifade etmektedir ve 'barış' kavramı, savaş karşıtlığı üzerinden değerlendirilmektedir. Sürekli barışın sorgulandığı Kant'ın düşüncesinde barış, ulusal bir devletin kendi iç dinamikleri bağlamında, uluslararası bir platformda ve dünya yurttaşlığı bağlamında, üç aşamalı hukuksal bir çerçevede ele alınmaktadır (YEŞİLÇAYIR, 2019:112-113). Yakın dönem barış çalışmalarının tanımlarında ise, Johan Galtung'un kavramsal çerçeveleri önemli bir rol oynamaktadır. Johan Galtung görüşünde barışı şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Ülke, millet (kültür, etniklik), ırk, sınıf veya ideolojiyle tanımlanmış gruplar arasında savaşın, yani örgütlü şiddetin, olmaması durumu. Uluslararası ya da harici barış dış savaşların olmaması durumudur. ülkelerarası, devletlerarası veya uluslararası... Sosyal ve dahili barış iç savaşların olmaması durumudur. Etnik, ırksal, sınıfsal veya ideolojik

grupların merkezi hükümete, ya da birbirine meydan okuması.”
(BRAUCH, 2008:31)

Galtung'un görüşüne benzer bir tanımlama da Opatow, Gerson ve Woodside (2005) tarafından yapılmıştır. Bu yazarlar barışı “savaşın olmaması ya da uyum ve adalet durumu” olarak tanımlamaktalar (S.304). Barış kavramının, savaşın olmadığı güvenli bir ortam olarak tanımlanması bazı barış araştırmacıları tarafından yeterli görülmemektedir (örn. HARRİS, 2002; HARİSS ve MORRİSON, 2003). Harris'e (2002) göre, barış “pozitif bir güç olarak, başkalarını affetmek, başkalarına saygı göstererek işbirliği yapmak ve şiddetin ve çatışmanın olmadığı ortam” olarak tanımlanmaktadır (s.17).

Günümüzde ise, Cambridge sözlüğünde “rahatlığın ve huzurun olması durumu” (CAMBRİDG DİCTIONARY, 2020) şeklinde tanımlanan barış, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından; barışma işi, sulh, huzur, uyum, karşılıklı anlayış, savaşın bittiği durum, bir sorundan sonraki sükûnet hali diye tanımlanır (TDK, 2011). Barışın tam karşıtı olarak görülen bir kavram olan savaş; kişilerin, toplumsal sınıfların, ya da devletlerin ekonomik veya siyasi amaçlarla giriştikleri silahlı çatışma, harp, cenk olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011).

Barış kavramı ile ilişkin açıklamalara bakıldığında genellikle barış silahlı çatışmaların son bulduğu bir ortam ve silahlı savaflara son vermek için gösterilen çaba olarak gösterilmiştir ve her dönem, barış, savaşın, ya da tersinden savaş barışın karşıtı olarak algılanmıştır.

Barış kavramı toplumların en küçük birimlerinden en büyük birlikteliklerine kadar istisnasız her bireyin, her kesimin tartıştığı, hedeflediği ama hiçbir zaman ulaşamadığı bir değerdir. Her zaman çeşitli bilimlerin, düşünürlerin ve sanatçıların araştırma ve tartışma konularından biri olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Sanat, ilk var olduğu günden beri mağara duvarlarında oyulan resimler ile birer iletişim aracı görevi üstlenmektedir. Çağlar boyu insanlar arası iletişimde önemli bir görev üstlenen sanatın biçimlenişinde her zaman toplumların dinsel, kültürel ve düşünsel etkinliklerinin yanı sıra savaşların da önemli bir etkisi olmuştur. İnsanlar

tarih boyunca sık sık savaşımlar ve yaşanan bu savaşlar insanı ve yaşadığı toplumu etkilediği gibi bu toplumlarda yaşayan sanatçılar ve onların yaptığı sanatı da etkilemiştir. Eski dönemlerden günümüze kadar karşımıza çıkan savaş olgusu, sanatın üzerinde durduğu temaların başında gelmiştir. Sanatın tarihsel akışına bakıldığında, sanatçılar her zaman savaşlara değinmişler ve kendi sanatsal yöntemlerini kullanarak karşı durdukları olaylara tepki göstermişler. Sanat tarihi; pek çok sanatçının yaşanan toplumsal travmalara karşı duyarsız kalmadığını, tersine sanat yapıtlarını bir ifade aracı olarak kullanarak olaylara karşı görüşlerini sanat aracılığıyla dünyaya duyurduklarını göstermektedir (ARSLAN ve KARAASLAN, 2016: 47). Çok sayıda resimler, heykeller, gravürler, tiyatro oyunları, müzik gösterileri ve sinema filmleri savaşı anlatmakta ve savaşın yarattığı vahim sonuçlara karşı insanı uyaran, barışı yarattığı destekleyen amaç görmüştür. Her bir eser savaşın acımasızlığının unutulmaması ve tekrar yaşanmaması için bir belge niteliğindedir.

İletişimle ilgili tanımlara bakıldığında, iletişimle ilişkili kavramlardan biri olarak “farkındalığın artması” görülmektedir. Farkındalık; çevremizde gelişen olaylara karşı tepkisiz kalmama durumudur. Ve bu tepki pek çok yolla gösterilebilir. Sanat bu yollardan sadece birisidir. Sanatçı, sanat yapıtı aracılığıyla farkındalığını ve tepkisini ortaya koyabilir. Sanat bir iletişim aracı olarak, verici unsurla alıcı unsurun arasında ileti taşıma işlevini üstlenen rolü oynamakta ve çok farklı biçimlerde kodladığı iletilerini birçok kişiye iletebilmektedir. Sanatın geleneksel masum karakteri ve her kimseye güzel görünen estetik yanı iletilerini daha kolay ve daha çok kişiye aktarmasını sağlamaktadır (CERECİ, 2016: 481-482). Sanat yapıtları, savaşın gerçeklerini görünür yaparak izleyicinin yaşanan olayların farkına varmasını sağlamaktadır. Farkındalığı olan birey ise, yaşamsal gerçekliğinde karşılaştığı olumsuz durumlara kayıtsız kalmaz. Böylece, kötü sonuçlara neden olan olayların ortadan kalması için çaba gösterir. Bu yüzden, günümüz dünyasında şiddetli çatışma ve savaşların yaşandığı ortamda insanların en çok gereksinim duydukları şey olan barış, sanatın aktardığı çekici iletilerle çok sayıda insanın ilgisini çekmektedir ve barışın sanat aracılığıyla aktarılması ve anlatılması etkili olmaktadır.

20. Yüzyılın sanat kuramcılardan André Malraux’a göre, sanat dünyanın karanlık köşesini bulup ortaya çıkarmak ya da göstermek gibi bir işlevi olan toplumsal bir

olgudur (TEZCAN, 2018:45). Bir diğerkuramcı Georg Lukacs da Malraux'dan bir aşama daha ileri giderek sanatı, toplum içerisindeki çelişkileri ve aksaklıkları aşmaya yarayan bir araç olarak görmüştür (BİNGÖL, 2011:99). Tüm bu tanımlarda sanat yapıtları gerçekleri yansıtmakla toplumsal bir boyut kazanmaktadır. Bu bağlamda, sanatçılar tanıklık ettiği savaşın ve şiddetin salt gerçekliğini, savaşın korkunç yüzünü, savaşın yarattığı tahrip edici duygulanımı ve savaşlardaki olup biteni insanlara yansıtarak önemli bir araç olmaktadır. Böylece, sanat yapıtları toplumun bilinçlenmesine, toplumsal gerçeklerin yansımalarına ve daha iyi anlaşılmasına, farkındalığın geliştirilmesine ve insanların daha duyarlı olmasına neden olabilir. Sanatçılar, yaptıkları sanat ürünleri ile savaşın ne olduğunu insanların anlamasını sağlayarak ve eleştirel bir tavırla şiddet kullanımını sorgulayarak barışa destek vermektedirler. Böylece sanat, barışın gelişmesinde ve barışın sağlanmasında önemli bir yer alır ve çatışmanın fiziksel ve duygusal itici güçlerini daha iyi anlamak için ve bu konuyla ilgili farkındalık yaratmak için bir kapı açar.

Sanatçılar savaş atmosferinde veya savaştan yıllarca sonra kişisel deneyimlerinden elde edilen sanat yapıtlarında, savaş alanlarının gerçekliğine tanıklık ederek, keder ve kayıpları hatırlatarak ve şiddetin maliyetini göstererek, savaşa karşı duygularını aktarır insanları savaşın acısına ve yıkıcılığına duyarlı kılarak barışı desteklemeye yardımcı olabilirler. Bu açıklamalar bağlamında, tarih boyunca yaşanmış katliamların ve savaşların sanat yapıtları aracılığı ile iletmenin ve görsel bir dille izleyiciye aktarmasının önemini, Susan Sontag yazdığı 'Başkalarının Acısına Bakmak' adlı kitabında şöyle açıklamaktadır:

“Bir cehennem göstermek, elbette insanların o cehennemden nasıl çıkarılacağı, cehennem ateşinin nasıl söndürüleceği konusunda herhangi bir şey anlatmaz bize. Yine de başkalarıyla paylaştığımız şu dünyada, bazı insanların, insanların kötücüllüğü ve sapkın yanlarının ne denli ıstıraplara yol açtığını bilmesi ve bu konuda görüşlerini derinleştirmesi kendi içinde hala olumludur.” (SONTAG, 2004: 114)

Susan Sontag'ın da dediği gibi, izleyicinin başkalarının savaş sırasında yaşadığı acıları ve ıstırapları görmesi ve derinlemesine düşünmesi adına katkı sağlaması

önemlidir. Bu açıklamalar bağlamında, sanatçıların birer özne olarak kendi dönemlerinin yaşamış savaşlarına karşı, sanat yapıtlarında gösterdikleri tepki barışı desteklemek adına büyük önem taşımaktadır.

Hemen hemen her ulusta farklı nedenlerle oluşan anlaşmazlıklar sonucunda çıkan silahlı savaşlar, farklı dönem ve sanatsal yöntemlerle sanat yapıtları aracılığı ile günümüze kadar ulaşmaktadır. Ancak savaş konusu sanatçılar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Bazı sanat yapıtlarında savaşları yücelten ve kahramanlık sahneleri ile karşılaşmak mümkündür. Örneğin savaşçıları tasvir eden eski Yunan vazoları, Eski Roma'daki zaferleri taçlandırmak için yapılan taklar ve gladyatörlerin çatışmalarını gösteren mozaikler, Norman fetihlerinin hikayelerini anlatan orta çağ halıları, savaş sahneleri ve şövalye dövüşlerini tasvir eden Rönesans tabloları ve Japon'ların Çin ormanlarında kılıçla mücadele sahneleri. Bunlar ve diğer görsel sanat biçimleri aracılığıyla, savaş sahneleri genellikle yüceltilmiş ve zaferler kutlanmıştır. Ancak bu çalışmada sadece savaşın olumsuzluğunu ve savaşın yarattığı yıkım ve kıyımlara dikkat çeken ve barışı desteklemek adına yapılan sanat eserlerine odaklanmıştır.

1.1. Sanatta Barış Teması

Yukarıda bahsedildiği gibi, sanat barışın bir anlatım biçimi, bir aracı olarak tanımlanmaktadır. Barış konusu sanatın pek çok alanının her zaman ilgi kaynağı olmuştur. Barış olgusuna sanat perspektifinden bakıldığında, barış kavramına odaklanan birçok sanatçının varlığından söz etmek mümkündür. Barış temalı sanat, resim, heykel, seramik, grafik, film, fotoğraf, dijital medya ya da bir enstelasyon ile izleyiciye dünyada yaşanan savaşlara karşı farkındalık yaratmaktadır.

Sanat pratiklerinde barış teması farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bazı sanatçılar barışı savaşa karşı bir konu olarak, şiddetin ve çatışmanın etkilerini göstererek ele almaktalar. Bunu da çalışmaları aracılığıyla savaşlara tanıklık ederek, savaşlarda yaşanan acı keder ve kayıpları hatırlayarak ve savaşın bedelini göstererek yapmaktalar. Bu sanat yapıtlarında, şiddet kullanımına ilişkin sorgulamaları tespit etmek mümkündür ve savaşın acı veren gerçeklerini tasvir etmekten çekinmeyen sanatçılar tarafından yaratılan sanat yapıtları bunun için iyi

bir örnektir. Bu bağlamda örneğin; savaşlar ve çatışmalar neticesinde acı çeken kederli ebeveynler, göç etmek zorunda kalan insanlar, mülteciler, yer değiştirme, sınır dışı edilme gibi kavramlar ile sanatta kendine yer edinmektedir. Bazı sanatçılar da sanat yapıtlarında barış temasını, savaşı unutturacak, insanlara evrendeki güzellikleri ve iyiyi çağrıştırabilecek simgesel anlatılarla ve dolaylı yollara karşımıza çıkarmaktalar. Ayrıca, sanat ve sanat etkinlikleri insanlar arasında sağlıklı bir iletişim ve dialog kurulup sürdürülmesine hizmet eden bir araçtır. Barış temalı sanat etkinlikleri, bir toplumun geçmiş ve gelecek kuşakları arasında ve farklı ülkeler, toplumlar ve kültürler arasında diyaloglar ve iletişim kurarak ve insanları bir araya getirerek toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktalar. Böylece sanat, ortak duygu, düşünce, anlayış, beğeni ve davranışların ortaya çıkmasına, insan ve toplumların birbirine yaklaşmasına hizmet ederek, toplumsal bütünleşmeye ve toplumsal barışın gerçekleşmesine katkıda bulunur.

1.1.1. Savaşlara tanıklık etmek

Savaşa tanıklık etmek savaşın sıcak ortamında birebir yaşamak zorunda kalmak, savaşı kitaplarda, medyada işleyerek ya da savaştan kaçmak zorunda kalan göçmenlerle birlikte yaşama şeklinde olabilir. Her ne şekilde olursa olsun savaşa tanıklık edenler devletler, gazeteciler, bilim insanları ve sanatçılar savaştan farklı şekillerde etkilenirler. Savaşın yarattığı acıları sanatçılar kendi yöntemleri ile ele almaktalar ve çoğu zaman siyasetin ve gazeteciliğin çok daha üstünde bir güçle mesaj iletebilmektedir. Picasso'nun 'Guernica' isimli tablosunda olduğu gibi. Sanatçının yapıtları aracılığı ile sağladığı etki savaşın sonunu getirmese de barışa daha çok katkı sağlar niteliktedir.

Başta savaşların çok yoğun yaşandığı dönemler olmak üzere, tarihin hemen her döneminde çok sayıda sanatçı sanat yapıtlarında çatışma ve savaşlara tanıklık ederek ve savaşın acı yüzünü iletterek barışa vurgu yapmışlardır. Bu sanatçılar, bazen siper savaşından geriye kalan her tarafa saçıldığı paramparça bedenleri bazen bir bomba nedeni ile harabeye çevirmiş eğilip bükülmüş binaları, bazen de yerlerde parçalanmış ağaçlar sergileyen manzaralar göstererek savaşın gerçeklerine tanıklık etmekte ve sanat aracılığıyla tarihe not düşmektedirler.

Belki de sanat yapıtlarında yaşanan savaşlara tanıklık eden ve sanatsal yolla iletmeye çalışan ilk sanatçılardan biri Jacques Callot'dır. Jacques Callot çalışmalarında, 17.yüzyılda Orta Avrupa'da yaşanan Otuz Yıl Savaşı'nın dehşetini tasvir etmiş ve savaşın sefaleti üzerine bir dizi gravür (Görsel 1-2) üretmiştir (LİMON, 2011: 63). Callot çalışmalarında göğüs göğüse süren vahşi çarpışmaları, katliamı, işkence ve idam etme yöntemlerin gözler önüne sererek, savaş esnasında sıradan sivillere karşı yapılan vahşeti göstermektedir.

Görsel 1. Jacques Callot, Savaşın Büyük Sefaleti Serisi (Asma), 1633, Gravür, 8.3x18 cm
https://tr.qwe.wiki/wiki/Les_Grandes_Mis%C3%A8res_de_la_guerre e.t: 22.05.2020

Görsel 2. Jacques Callot, Savaşın Büyük Sefaleti Serisi, 1633, Gravür, 8.3x19.1cm
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Les_Grandes_Misères_de_la_guerre# e.t: 22.05.2020

Savaşa şiddetle karşı çıkan ve her yapıtında savaşın acı yüzünü gösteren ve dehşetengiz korkunluğuna yoğunlaşan sanatçılardan biri de Francisco Goya'dır. alışmalarında savaşın acı yüzünü türlü biçimlerde anlatan Goya, 'Üç Mayıs Katliamı' adlı resminde (Görsel 3), Fransız ordusunun İspanya'daki yaptığı işgale karşı ayaklanan ve direnen halıkın kurşuna dizilme sahnesini doğrudan göstermektedir (ALIşKAN, 2019:108). Goya, savaşın korkunçluğunu gösteren 'Üç

Mayıs' adlı resminin yanı sıra, Napolyon askerlerinin İspanyol halkına yaşattığı acıya 'Savaşın Felaketleri' adlı (Görsel 4) gravür serisiyle yanıt verdi (ASLAN ve KARAASLAN, 2016: 50-51). Goya, ürettiği bu baskı dizisinde İspanya'yı işgal eden Napoleon'un askerlerinin işledikleri gaddarlıklara tanıklık ederek ve savaşın iğrenç zalimliklerin sergileyerek izleyiciyi dehşet duygusuna iyice yaklaştırır.

Görsel 3. Goya, Üç Mayıs Katliamı, 1814, tuval üzerine yağlıboya. 266x345 cm
https://en.m.wikipedia.org/wiki/The_Third_of_May_1808 e.t: 22.05.2020

Görsel 4. Goya, Savaşın Felaketleri serisi (Haklı mı Haksız mı?), 1810-1820, Gravür. 15 x 20.9 cm
https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Sava%C5%9F%C4%B1n_Felaketleri e.t: 22.05.2020

Savaşların yarattığı yıkım ve acıları doğrudan yapıtlarına yansıtan ve savaşa karşı önemli çalışmalara imza atan sanatçılardan biri de resim sanatının önemli isimlerinden olan Paul Nash'tir. Paul Nash, sanat yaşamı boyunca manzara

resimleri yapmıştır. Birinci dünya savaşında, resmi savaş sanatçısı olarak savaş cephelerine gönderilen Nash, doğayla olan ilişkisi üzerinden savaşın yıkıcılığını ve savaşın gerçek yüzünü doğa manzara resimleri üzerinden göstermeye çalışmıştır.

Bu bağlamda, savaşın doğa üzerindeki yok edici etkisinin farkına varan Nash, en yıkıcı savaş manzaralarından bazılarını yaratarak savaşın sonsuza kadar sürmesini isteyenlere doğrudan eleştirel bir mesaj iletmiştir. Nash kırsal manzara resimleri yapmayı bırakmış ve daha kıyametimsi manzara resimleri, savaşın amacını sorgulayan ve savaşın dehşetini, anlamsızlığını, apaçık doğa üzerindeki etkilerini gösteren çalışmalar üretmeye başlamıştır. Yaşamın ziyan edilmesine ve doğanın tahrip edilmesine karşı öfkesini, imgelem gücü yüksek ve önemli ölçüde gerçekçi manzara resimlerine yansıtarak ifade etmiştir (Görsel 5-6). Savaşın yol açtığı yıkımı şok edici ve cehennem gibi bir manzara ile resmeden sanatçının bu resimleri; kahramanlığı anmaktan çok uzak, daha çok, yıkımı ve savaşın şiddetini açığa çıkaran çalışmalar olarak ortaya çıkmışlardır. Sanatçının bu resimlerinde doğanın her yerinde savaşın izlerini görmek mümkündür. Savaş aletlerinin doğaya saçıldığı manzaralar, bombardımanlar, göğe doğru yükselen dumanlar, cephede bitkin düşmüş askerler, yerlerde parçalanmış bedenler, insanların adım atmasını zorlaştıran çamur yığınları içinde yürüyen askerler, parçalanmış ağaçlar, insansız, ıssız bir dünya... (TOPRAK, 2018: 540).

Görsel 5. Paul Nash, Yeni bir dünya yapıyoruz, 1918, tuval üzerine yağlıboya, 71.1 x 91,4 cm
[https://en.m.wikipedia.org/wiki/Paul_Nash_\(artist\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Paul_Nash_(artist)) e.t: 25.05.2020

Görsel 6. Paul Nash, Trenches de Bahar, 1917, tuval üzerine yağlıboya, 60.9x50.9 cm
[https://en.m.wikipedia.org/wiki/Paul_Nash_\(artist\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Paul_Nash_(artist)) e.t: 25.05.2020

Savaş etkisiyle çalışmalar yapan ve savaşın acı gerçeklerine tanıklık eden bir diğer önemli sanatçı Otto Dix'dir. Otto Dix'in birinci dünya savaşını anlatan resimleri birer görsel belge niteliğine sahiptir. Dix, Alman ordusuna katılarak birinci dünya savaşının baş tanıklarından biri olmuştur. Savaş sona erdiğinde ise savaşta yaşadığı acı tecrübeleri tüm gerçekliği ile insanlara aktarmıştır. Savaştan etkilenmiş olan Dix'in büyük savaş deneyimleri, çalışmalarının ana temasını oluşturmuştur. Dix, savaş temasını, Der Krieg (1924) başlığı ile 10'ar baskıdan oluşan 5 portfolyoda 50 adet baskı serisinde toplamıştır. Bu portfolyoda yer alan baskılarında, Dix cephedeki ve sivil hayattaki izole olayları ve günlük rutini ele almıştır. Der Krieg (Savaş) serisi (Görsel 7-8), Dix'in savaşa karşı duruşu açısından defalarca eleştirilmiştir. Birçok uzmana göre bu baskı serisi, savaşın acımasızlığını ve iğrençliğini bu derece gerçekçi ve neredeyse itici bir şekilde göstermekteki amacının aslında, insanları savaşın gerçekliği ve etkileri hakkında uyarıda bulunmak ve böylece insanların savaşa karşı düşüncelerini etkilemek olduğu düşünülmektedir (ZENCİRCİ, 2018: 34). Dix'in savaş alanını gösterdiği çalışmaları, savaş ile ilgili algıları birçok yönden etkilemektedir ve yirminci yüzyılın savaş felaketlerine ilişkin sanatsal vizyonları, savaştan yüz yıldan fazla bir süre sonra hala savaşın dehşetinin canlı bir hatırlatıcısı olarak duruyor.

Görsel 7. Otto Dix, Gaz Saldırısı Altında İlerleyen Fırtına Birlikleri, 1924, Aquatint, 19.6x21.9 cm
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Otto_Dix e.t: 05.06.2019

Görsel 8. Otto Dix, İlerleyen Makineli Tüfekliler, 1924, Aquatint, 24.6x29.4 cm
https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/artist/artist_id-1559_role-1_sov_page-74.html e.t:
05.06.2019

Picasso'nun resimleri barış temasının en etkili biçimde aktarıldığı sanatların başında gelmektedir. Belki de sanatta barış teması konusu anıldığında ilk akla gelen örnek Pablo Picasso'nun 'Barış Güvercini' adlı çalışmasıdır. Ayrıca, Picasso'nun 'Guernica' adlı (Görsel 9) resmi savaşlarda yaşanan acılara tanıklık eden ve savaşın

bedelini gösteren en önemli savaş karşıtı sanat yapıtı olarak da değerlendirilmektedir. Yapıtın konusu gerçek yaşanmışlıktan alınmıştır. Picasso'nun 'Guernica' adlı bu tablosunda, 1937 yılında İspanya'da Bask bölgesinin merkezi olan Guernica şehrine faşist diktatör General Franco'nun yaptığı saldırı resmedilmiştir. Picasso Alman uçaklarının bombalarıyla yerle bir olan şehrin ve askerler tarafından vahşice makineli tüfeklerle taranan masum insanların yok edilmesini protesto etmek için resmine şehrin adını vermiştir (BERGER, 2010: 178). Sanatçı resimde, o gün yaşanan sersemletici şiddetin yarattığı duygunun ifadesi için bu resimde siyah, beyaz ve gri renk kullanarak ve birkaç figür aracılığı ile üst üste cesetler resmederek, tarihte yaşanmış bu olayın dramatik ölçüsünü gözler önüne sermektedir. Guernica şehrinde yaşanan bu katliam, sanatçının yapıtında savaşın korkuları, trajedi ve vahşetini yansıtır niteliktedir. Picasso'nun yaşanan bu dehşet verici katliam için bir farkındalık yaratmayı hedeflediği söylemek mümkündür.

Görsel 9. Picasso, Guernica, 1937, tuval üzerine yağlıboya, 350x780 cm
[https://en.m.wikipedia.org/wiki/Guernica_\(Picasso\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Guernica_(Picasso)) e.t: 05.06.2019

Savaşlarda yaşanan acı gerçekleri sanat yapıtlarında gösteren önemli sanatçılardan birisi de Magdalena Abakanowicz'dir. Sanatçı Magdalena Abakanowicz, doğal liflerden oluşturduğu insan figürüne dayanan heykel yapıtları ile tanınır. Magdalena Abakanowicz'in çocukluk yıllarının II.Dünya savaşına rastladığı için sanat yapıtlarının biçimlenmesinde tanık olduğu savaşın izleri, savaş sırasında şahitlik ettiği şiddet, ölüm ve sakatlanmalara ilişkin görüntüler belirleyici olmuştur. Abakanowicz, bir taraftan savaşın çocuk belleğine kazınmış

görüntüleriyle, vahşete, acıya ilişkin sorunlarla uğraşırken, diğer taraftan yaşadığı çağın sanat anlayışının izlerini de yansıtır (GÜRLER, 2016:106).

Abakanowicz'e göre, savaşta tecrübe edilen her ne varsa bedenle ilgilidir çünkü savaşta şiddet uygulayan da şiddete maruz kalan da bedendir (GÜRLER, 2016:118). Bu yüzden sanatçı çalışmalarında savaş olgusunu ve savaşın bedene yaşattığı tecrübeleri anlatmak için genellikle insan figürleri kullanmıştır. Bu düşünce, Abakanowicz'in çalışmalarının uzun yıllar temel konusu olmuştur. Bu düşünce ile yapılan çalışmalardan biri de sanatçının 'Backs (Sırtlar)' adlı (Görsel 10) yerleştirmesidir. Abakanowicz, 1976 ile 1980 yılları arasında yaptığı 'Sırtlar' serisi yerleştirmelerinde II.Dünya Savaşında Avrupa'daki yahudi imha kamplarında yaşanan korkunç soykırıma maruz kalan insanları yansıtmaktadır. Bu yerleştirmeler birbirinden çok az farklılık gösteren çuval bezi ve reçineden yapılmış insan gövdesi heykellerinden oluşmaktadır. Yapılan bu çalışma ölenlerin sessiz bir hatırlatıcısıdır (ROSE,1994:55-56).

Görsel 10. Magdalena Abakanowicz, Sırtlar (Backs), 1976-1980, çuval bezi ve reçine heykel yerleştirmesi <https://mnwr.pl/en/stayhome-magdalena-abakanowicz/> e.t:29.01.2021

1.1.2. Savaşlarda yaşanan kayıp ve kaderleri hatırlatmak

Bu noktaya kadar, sanatçıların savaşlara gerçek katılımcılar veya yakın gözlemciler olarak, şiddete yakın ilişkilerinden doğan sanat yapıtları ile savaşlara nasıl tanıklık

ettiklerine odaklandık. Ama sanatçılar çoğu zaman sadece savaşlara tanıklık etmekle kalmazlar aynı zamanda izleyicilere savaşlarda yaşanan acı keder ve kayıpları hatırlayarak çatışmanın bedelini de hatırlatırlar. Savaşlara doğrudan tanıklık eden sanatçıların aksine, savaşı birebir yaşamamış sanatçıların çalışmaları duygusal olarak yanıt vermenin ve savaşlarda yaşanan acı keder ve kayıpları hatırlayarak ve öfke duygularını ifade ederek insanları savaşın acısına ve yıkıcılığına duyarlı yaparak barışı desteklemeye yardımcı olmaktadır. Bu konuda pek çok sanatçı ister kederli ebeveynlerin heykelleri ile ister çığlık atan bir annenin resmi ile veya g etmek ve yer değiştirme zorunda kalan insanları gösteren sanat yapıtlarıyla bizi savaşlarda yaşanan acı gerçeklerle yüzleşmeye ve olaylara dikkatle bakmaya davet etmektedir. Bazı durumlarda, olaydan bu yana yıllar geçmiş de olsa bu acıları hatırlar ve aynı derecede acı ekerler.

Savaşlarda yaşanan acı, keder ve kayıpları sanat yapıtlarında gösteren önemli sanatçılardan birisi de Kathe Kollwitz'dir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından derinden etkilenen Kathe, savaşta yaşadıklarını çalışmalarına yansıtarak savaşa karşı çıkmıştır. Kollwitz'in kişisel bir korku olarak işlediği anne ve l ocuk teması, I.Dünya Savaşı'nda kaybettiği oğlu, ve II. Dünya Savaşı'nda kaybettiği torununun acısının ardından yaptığı çalışmalarında onun tüm yaşamındaki barış özlemine özetlemektedir. Özellikle, Birinci Dünya Savaşı'nda oğlunun ölmesi onu derinden etkilediği için, savaşa tüm benliğiyle karşı çıkmıştır ve oğlu gibi yüzbinlerce gencin acısını çalışmalarında sıkça dile getirmiştir ve savaşta masumların ölümü konusu sanatçının ana temalarından biri haline gelmiştir. Bu tema çerçevesinde betimlediği ve yaşadıkları tarifsiz acıyı anıtsallaştırdığı işlerinden, oğlu Peter'in Belçika'daki mezarının girişinde bulunan 'Yas Tutan Ebeveynler' (Görsel 11-12) ve 'ölmüş Oğlunun Başındaki Anne' adlı (Görsel 13) heykel çalışmalarıdır (DÖKEROĞLU, 2019 173). Ayrıca Kathe Kollwitz, insanların savaşlarda yaşadığı sefalet ve acıyı, geride kalanların çaresizliğini 'Savaş' adlı yedi resimlik baskı serisinde (Görsel 14), toplumsal gerçekçi bir bakış açısıyla ve ekspresyonist (dışa vurmacılık) bir dille yansıtmiştir (DÖKEROĞLU, 2019 169).

Görsel 11. Kathe Kollwitz, Yas Tutan Ebeveynler, 1932, Belçika
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Vladslo_German_war_cemetery#/media/File:Het_treurende_ouders_-_Käthe_Kollwitz.JPG e.t: 05.05.2020

Görsel 12. Kathe Kollwitz, Yas Tutan Ebeveynler, 1932, Belçika
(MITCHELL,2020:45)

Görsel 13. Kathe Kollwitz, Ölmüş Oğlunun Başındaki Anne, 1937, Bronz Heykel
<https://www.kollwitz.de/en/pieta-sculpture-en-bronze> e.t: 05.05.2020

Görsel 14. Kathe Kollwitz, Ölü Çocuğuyla Anne, 1903, Gravür. 42.5x48.6 cm.
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Käthe_Kollwitz e.t: 26.12.2020

Savaşlarda özellikle II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan acı keder ve kayıpları sanat yapıtlarına taşıyan ve çalışmalarında savaşın yarattığı acı kayıpları sorgulayan önemli sanatçılardan Christian Boltanski, yaptığı yerleştirmeler ile izleyiciyi yoğun bir empati durumuna sürüklemektedir. Boltanski yahudi bir ailenin çocuğu olarak, yapıtlarında sanatçının ailesi ve yakınlarının II.Dünya Savaşında yaşadıkları korkunç Yahudi Soykırım olayları belirleyici bir rol oynamaktadır. Boltanski, 'Personnes' adlı (Görsel 15-16) yerleştirmesinde tarihin en korkunç ve şok edici anılarının yaşandığı bir imha kampını hatırlatıyor. Bu çalışma, her yaş grubundan insana ait üçerli sıra halinde yerleştirilmiş eski kıyafetlerden oluşmaktadır. Bu çalışma, yahudi imha kamplarının gaz odalarında korkunç bir şekilde yakılarak kül olan ya da zehirlenerek hayatları son bulan insanların gaz odasına toplanmadan çıkardıkları kıyafetleri ve bu kıyafetlerin içinde yer almış insanları hatırlatmaktadır (CANBEK, 2019:25-26). Boltanski, bu yerleştirmesinde gerçekte yaşanan bir olayı anlatarak, izlemeye gelen herkes için bir deneyim yaratmaktadır. İzleyiciye bu yaşanan korkunç soykırıma maruz kalan insanlarla empati kurdurarak yaşananların ve savaşın ne kadar vahşet dolu olduğunu anlamalarını sağlamaktadır.

Görsel 15. Christian Boltanski, Personnes yerleştirme, 2010, Grand Palais, Paris
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/jan/17/christian-boltanski-personnes-paris-review> e.t: 03.04.2020

Görsel 16. Christian Boltanski, *Personnes yerleştirme*, 2010, Grand Palais, Paris
<https://www.domusweb.it/en/art/2010/02/01/monumenta-2010-christian-boltanski.html> e.t:
03.04.2020

Çalışmalarında genelde savaşta zarar gören insanlık ve aile ortamı teması üzerinden hareket eden sanatçılardan biri Martha Rosler'dir. Rosler, 'Savaşı Eve Taşımak' (Görsel 17-19) isimli çalışma serisini, Vietnam, Afganistan ve Orta Doğu ülkelerindeki savaş sorunlarından yola çıkarak ortaya koymuştur (ERGEN, 2012: 35).

Rosler'in çalışmalarında odak noktası, savaş ve onun fotoğrafları ile yapılan fotomontajlardır. Rosler, savaş karşıtı fotomontajları için savaşlardaki foto muhabirleri tarafından çekilen görüntülerinden yararlanarak, bu görüntüleri iç dekorasyon dergilerindeki parlak resimlerin arasına yerleştirerek rahatsız edici bir paradoks yaratmaktadır (DAVIS, 2011:22-23).

Rosler, popüler dergilerden kesilen bir çatışmanın keskin tasvirlerini ve lüks bir oturma odasının fotoğraflarını bir araya getirerek görünüşte uzak ve ilgisiz dünyaları

temsil etsede, savaşın gerçeklerini göstermektedir. Rosler, kolajlarında evin konforunun bir sembolü olan rahat bir oturma odasının geniş penceresinin hemen dışında bir savaş alanı göstererek odadaki huzurun savaş müdahalesiyle nasıl bozulduğunu ve savaş gerçekleri ile glgelendiğini anlatıyor. Böylece, Rosler güzel ve huzur dolu evin penceresini açarak bize savaşlarda yaşanan gerçekleri açığa çıkarır ve savaşta yaşanan kayıpların ve huzursuzluğun altını çiziyor.

Görsel 17. Martha Rosler, Balonlar, Savaşı Eve Taşımak Serisinden, 1967-72, Fotomontaj, 50.8x61 cm <https://www.artic.edu/artworks/195582/balloons-from-the-series-house-beautiful-bringing-the-war-home> e.t:09.05.2020

Görsel 18. Martha Rosler, Tatil Kaçamağı, Savaşı Eve Taşımak Serisinden, 1967-72, Fotomontaj, 50.8x60 cm <https://www.artic.edu/artworks/195595/vacation-getaway-from-the-series-house-beautiful-bringing-the-war-home> e.t: 09.05.2020

Görsel 19. Martha Rosler, Gladiators, Savaşı Eve Taşımak Serisinden, 1967-72, Fotomontaj, 50.8x60.9 cm <https://www.mocp.org/detail.php?type=related&kv=9975&t=objects> e.t:09.05.2020

Savaşlarda yaşanan kayıp ve kederlerden yola çıkarak ve bu konuyla ilgili farkındalık yaratma çerçevesi ve başlığı altında ele alınabilecek bir başka örnek, sanatçı Marina Abramoviç'dir. Abramoviç, performanslarıyla savaş esnasında ölen insanları ve bu ortama tanık olan insanları temsil etmektedir.

“Yaratıcı sanatçı, acıdan yola çıkıp, mutluluğa ulaşmayı becerendir” söylemiyle yıllardır çalışmalarını bu doğrultuda gerçekleştirmiş olan sanatçı Marina Abramoviç kendi bedeninin sınırlarını tanımak için zaman zaman acıyı kullanır. Kendisini fiziksel anlamda riske atan sanatçı, çalışmalarında izleyiciyi acılarıyla karşılaştırma dürtüsü içindedir. Bu doğrultuda kendi geçmişine dair taşıdığı tüm duyguyu sanatında sunarken toplumun aynası rolünü de üstlenmiş olur. Abramoviç'te topluma/bireye yaşatılan acılara ve dolayısıyla o toplumun içinde yaşamış olan kendisine ayna tutar (ÇEVİK, 2018: 838).

Abramoviç toplumun savaşta yaşadığı acının duygu boyutunu Venedik Bienali'nde tüm dünyayla 'Balkan Baroque' adlı (Görsel 20-21) çalışması ile paylaşır. 1997 yılında düzenlenen 'Gelecek, Bugün, Geçmiş' konulu, 47. Venedik Bienalinde hazırladığı bu performansıyla, Balkanlarda yaşanan iç savaş ve savaşın insanlara yaşattığı vahşeti izleyiciye anlatır ve izleyici üzerinde yarattığı duyguya odaklanır. Performansta 1500 kilo çiğ sığır kemikleri havasız bir bodrum katında 4 gün boyunca temizler. Tıpkı diğer performanslarında olduğu gibi fiziksel boyutu ön

planda olan bu eylemde yoğun kan kokusunun kapalı ortamda yaratmış olduğu atmosfer göstergesini insan bedenlerini sembolize etmektedir (ÇEVIK, 2018: 839). Abramovic, bu performansında savaş sonrası bedenlerden arta kalanla yaşayan beden arasındaki ironik durumun göstergelerini kurarken yaşanılanlarla empati kurulmasını derinleştirmektedir (CANBEK, 2019:20).

Görsel 20. Marina Abramovic, Balkan Baroque performance, 1997, 4 gün 6 saat, 47. Bienale, Venice
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2010/oct/03/interview-marina-abramovic-performance-artist> e.t: 30.05.2020

Görsel 21. Marina Abramovic, Balkan Baroque performance, 1997, 4 gün 6 saat, 47. Bienale, Venice <https://www.dw.com/en/marina-abramovic-in-belgrade-a-long-awaited-homecoming/a-50499549> e.t: 30.05.2020

Dünyamızın sorunlarına karşı kayıtsız kalamayan, acil çıkış yolları arayan, değişim ve dönüşüme katkıda bulunmaya çalışan sanatçınının gündeminde olan günümüzde yaşanan savaşlar, sanatçı duyarlılığı ve sanatın değiştirici gücüyle güncel sanatında merceği altındadır. Örneğin, günümüzde Suriye’de yaşanan savaşlardan etkilenen çocuklar ve ailelerini sanat çalışmalarına taşıyan sanatçılardan biri Oğuzhan Cin’dir.

Savaş bölgesinden gerçek basın fotoğraflarını ifade aracı olarak seçen sanatçı Oğuzhan Cin, işleri aracılığıyla savaşın harap ettiği memleketlerinden kaçan Suriyeli çocukların içinde buldukları kötü durumu göstermektedir. Cin, savaşın çocukların hayatlarını nasıl yozlaştırdığını göstererek, savaşın insanlar üzerindeki yıkıcı etkisini görsel olarak temsil etmektedir. Cin işlerinde gerçek bir basın fotoğrafı üzerinde sarı çizgiler kullanarak, fotoğraftaki tahrip olmuş, yıkılmış binalar üzerine normal yaşamı çizerek, savaş nedeni ile insanların ve özellikle çocukların normal hayatta kaybettiklerini ve savaş sonucunda hayatlarının ne hale geldiğini izleyiciye göstermektedir (Görsel 22-24).

Görsel 22. Oğuzhan Cin, Savaşsız yaşam, 2015, <https://www.designindaba.com/articles/creative-work/life-without-war-explores-ordinary-things-lost-war> e.t: 05.01.2021

Görsel 23. Oğuzhan Cin, Savaşızsız yaşam, 2015, <https://www.designindaba.com/articles/creative-work/life-without-war-explores-ordinary-things-lost-war> e.t: 05.01.2021

Görsel 24. Oğuzhan Cin, Savaşızsız yaşam, 2015, <https://www.designindaba.com/articles/creative-work/life-without-war-explores-ordinary-things-lost-war> e.t: 05.01.2021

Savaş nedeni ile zorunlu göç yolculuğuna çıkan bireylerin bu yolculuk sürecindeki yaşadıkları kayıplar ve trajediler savaşın en acı sonuçlarından biridir. Bu bağlamda sanat pratiklerine bakıldığında da sanatçıların savaş nedeni ile göç yolculuğuna çıkan insanların sorunlarına değinirken, bireylerin yaşadıkları trajik ölçüdeki acı dolu yaşamlarına odaklandığı görülmektedir.

Sanat pratiklerinde göç kavramına odaklanan birçok sanatçıdan söz etmek mümkündür. Özellikle, 21.Yüzyıl'da dünyada artan çatışmalar ve savaşlar ve bunun neticesinde gerçekleşen zorunlu göçlerden dolayı, göç teması sanatçıların yapıtlarında ele alınmasına sebep olmuştur. Özellikle göçün sembolü haline gelen Suriyeli mültecilerin başlattıkları göç, genellikle sanat yapıtlarında daha da belirgin hale getirmiştir.

Sanatında göç temasını ele alarak bu konuyla ilgili simgesel anlatılarla ve dolaylı yollara farkındalık yaratmaya çalışan ele alınabilecek bir örnek, çağdaş sanatın en barışçıl sanatçılarından başında gelen Banksy'dir. Banksy, çalışmalarında türlü biçimlerde barışa vurgu yapmaktadır. Dünyanın birçok yerinde grafiti çalışmalar yapan Banksy, silahlı savaşlar karşıtı bir durum sergilemektedir. Dünyanın savaş karşısındaki umursamaz tavrını ve bu durumun insanlar üzerinde yarattığı olumsuz etkilere politik bir mizahla dikkat çekmektedir.

Banksy, her çalışmasında barış vurguları yaparken, dünyanın en büyük sorunların olan savaşlar ve beraberinde gelen zorunlu göç ve mültecilik sorunlarına da vurgu yapmaktadır. Banksy'nin 'Mülteci Teknesi' adlı çalışması, savaş yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda kalan, yasadışı yollarla sınırı aşan göçmenlerin yaşadıklarına ve bu zor göç sürecindeki kayıplara ışık tutar niteliktedir (Görsel 25). Banksy'nin, 'Mülteci Teknesi' çalışması İngiltere'nin Weston-Super-Mare adlı bir tatil kasabasında 'Dismaland' tema park sergisinin bir parçasını oluşturmaktadır. Göç yolculuğunu trajedisine dikkat çeken bu sanat yapıtı, içerisinde ceset dolu bir gölet de daha iyi bir yaşam bulmaya çalışan mültecilerle dolu botların yüzdüğü dikkat çekmektedir. Banksy bu çalışmada, göçmenlerin yaşadığı drama, zorluklara ve maruz kaldıkları baskılara ve acılara dikkat çekerek, savaşın gerçek yüzünü bize göstermektedir.

Görsel 25. Banksy, Mülteci Teknesi, 2016, Weston-Super-Mare, İngiltere.
<https://edition.cnn.com/style/article/banksy-dismaland-giveaway-gbr-scli-intl/index.html> e.t:
09.05.2020

Savaşlar ve beraberinde gelen zorunlu göçler ve buna bağlı olarak bireylerin yaşadığı sorunlar, belki de savaşların yaşattığı en acı kaderlerdir. Sanatçılar,

mültecilik ve göç gibi sorunları estetik boyuta taşıyarak ve sanat aracılığıyla bu konuya dikkat çekerek, toplumda farkındalık yaratmaktalar. Bu anlayışa sahip diğer sanatçı ise, Mona Hatoum'dur. Hatoum kendisi çatışma ve savaş nedeniyle yerinden edilmenin ne demek olduğunu bilen bir sanatçı olarak göç konusunu çalışmalarına taşımasına neden olmuştur.

Hatoum'un birçok sanat çalışmasında, göç etme olgusu; hareket, harita ve sınırlar ilham kaynağı olmuştur. Köksüzler için yollar olarak gördüğü 'Bukhara' başlıklı çalışmasında, haritalı halılar (Görsel 26) dokuyarak dünya haritasını yansıtıyor, ama onun haritaları ülkelerin siyasi sınırlarından ziyade fiziki kara kütlelerine odaklanıyor. Hatoum malzemenin bir kısmını sökerek dünya haritasını sunuyor; El işi halı dokumacılığı sayesinde Hatoum, coğrafyanın bile insan iradesiyle düzeltilebileceğini gösteriyor (HAFFMANN ve ark, 2011: 58).

Mona Hatoum'un yeryüzü şekilleri, haritalar ve ülkelerin sınırları konusunda, 'Salıncaklar' isimli yapıtı bir diğer ilginç çalışmasıdır (Görsel 27). Bu çalışma, tavana zincirlenmiş yüzen 35 tane kırmızı ve siyah ahşap salıncaktan oluşmaktadır. Ayrıca, bu 35 salıncığın her birinin koltuğuna, dünyanın altı kıtasının her birinden rastgele seçilen bir başkentin sokak haritası oyulmuştur. Her salıncak, komşusuna eğik bir açıyla asılıdır ve coğrafi bağlantıdan ziyade coğrafi yer değiştirme hissi yaratarak, şehirlerimizin çağdaş deneyimini şekillendiren dünyadaki göçmen topluluklarının sürekli akışına atıfta bulunur (SALAMEH ve RAFEE, 2018:457-458). Bu çalışmada sanatçı, sürekli hareket halinde olan salıncaklarla, hareket ve aidiyet ve sığınma duygusunu gösteriyor.

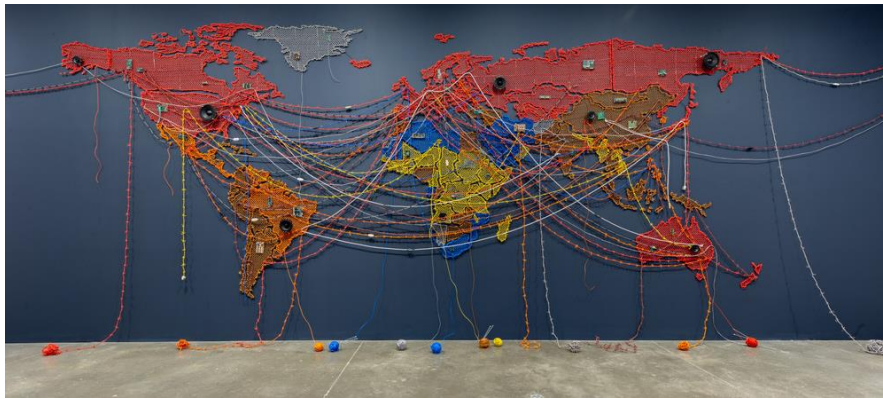

Görsel 26. Mona Hatoum, Bukhara, 2007, 148x261cm, Yün halı
<https://www.artimage.org.uk/31899/mona-hatoum/bukhara--maroon---2007> e.t:06.01.2021

Görsel 27. Mona Hatoum, Salıncaklar, 2011, 35 tane harita desenli salıncak enstelasyon <https://www.thenationalnews.com/arts-culture/art/some-of-the-most-important-works-by-the-palestinian-artist-mona-hatoum-are-at-doha-s-mathaf-1.261741> e.t:06.01.2021

Zorunlu göçler çalışmaları dizisine eklenen bir başka önemli sanatçı, Reena Saini Kallat'dır. Kallat'ın 'Woven Chronicle' adlı (Görsel 28-29) çalışmada, sanatçı dünyanın her tarafında yaşanan göç ve büyük ölçekli hareketi elektrik kabloları ve çeşitli bağlantı parçaları ile gösterir. Kallat çalışmasında iplikmiş gibi gösteren elektrik telleri ile, göçmenlerin, sığınmacıların, mültecilerin rotalarını oluşturan bir dokuma harita oluşturmaktadır. Teller küresel iletişim ve ticaret ağlarını gösterirken bir yandan da dikenli teller veya çitler de dahil olmak üzere engeller gibi davranır (GOLDSPINK, 2017:20). Bu çalışma, dünyada gittikçe artan göçler, kapalı sınırlar, önyargılar ve coğrafi sınırları aşmak isteyen bireylerin karşılaştıkları zorlukları gösteren haritadır. Ayrıca bu harita, mevcut küresel mülteci krizinin büyüyen ölçeği bizi zorla yerinden edilen milyonlarca kişi üzerindeki etkilerini düşündürmektedir.

Görsel 28. Reena Saini Kallat, Woven Chronicle, 2011, <https://kontrastdergi.com/gulser-gunaydin-bunlar-da-var-reena-saini-kallat-54-sayi/> e.t:06.01.2021

Görsel 29. Reena Saini Kallat, Woven Chronicle, 2011 <https://www.oneart.org/galleries/reena-saini-kallat-untitled-mapdrawing> e.t:06.01.2021

1.1.3. Barışı temsil etmek

Şimdiye kadar sanatçıların gerçek katılımcılar veya yakın gözlemciler olarak şiddete yakın ilişkilerinden doğan sanat yapıtlarına odaklandık. Barış için üretilen sanat yapıtlarına bakıldığında sanatın barış inşasına katkısı çok daha zengin ve daha ayrıntılı bir şekilde görülmektedir. Bazı sanatçılar şiddet tasvirlerini ve çatışmanın etkilerini barışı teşvik etmenin bir yolu olarak kullanırken, diğer sanatçılar sanat yapıtlarında barış temasını simgesel anlatılarla ve dolaylı yollara bazen insanları rahatsız edecek bazen de hoşça gelecek biçimde karşımıza çıkarmaktalar. Örneğin, bazı sanat çalışmaları savaşa karşı olmanın ötesine geçerek şiddet silahlarının nasıl barış araçlarına dönüştürülebileceğini göstermektedirler.

Savaş silahlarını barış sembolü olarak gösteren sanat yapıtları arasında en iyi bilinen çalışmalardan biri, Mozambik'te dört sanatçı tarafından yaratılmış 'Hayat Ağacı' adlı bir heykel çalışmasıdır (Görsel 30-31). Bu sanat yapıtı, Mozambik'te uzun barış müzakereleri sonunda on altı yıllık iç savaşın (1976-1992) durmasının ardından İç Savaş sırasında kullanılan silahlardan yapılmıştır. Mozambik'te, yerel sanatçılar birçok silahı sanat yapıtına dönüştürdüler. Bu sanat yapıtları arasında en çok bilinen, şu anda Londra'daki British Museum'da bulunan Hayat Ağacı'dır. Bu sanat yapıtı sadece Mozambik İç Savaş'ının bir milyon kurbanı için anma yapıtı değil, aynı zamanda daha umutlu ve barışçıl hayalleri de somutlaştırmaktadır (MITCHELL, 2020:51). Böylece, silahların sanata dönüşümü savaşı yok etmese de silahlara

alternatif bir yol sunan sembolik bir manzaraya katkıda bulunabilir ve acı dolu geçmişleri inkâr etmese de yine de daha barışçıl geleceklere işaret edebilir.

Yapıtlarıyla savaş ve savaş aletlerinin kötülüğüne dair farkındalık yaratarak barışa vurgu yapan bir diğer önemli sanatçı, Pop-Art akımının önde gelen temsilcilerinden Claes Oldenburg'dır. Oldenburg'in en önemli çalışmalarından biri, Amerika'nın Vietnam'daki savaşını protesto etmek için yapılmıştır. 'Ruj' adlı bu çalışma 1969'da Yale Üniversitesi kampüsünde I.Dünya Savaşı için yapılan anıtın kolonları arasına yerleştirilmiştir (Görsel 32). Oldenburg'in bu çalışması bir tank üstüne yapılan füze benzeri bir ruj formundan oluşmaktadır. Claes Oldenburg'in bu heykeli ilk bakışta komik görünse de oldukça ironik ve eleştirel bir yaklaşım içermektedir. Heykelin, klasik bir görünümü olan bir savaş anıtının önüne konumlandırılması, başta savaşın kendi olmak üzere hem klasik savaş anıtlarına hem de savaş aletlerine karşı yıkıcı bir protesto gösterisidir. Ayrıca, bir rujun günümüz savaş aletlerinin bir görüntüsüne dönmesi ironik ve kahramanlığa karşı bir anlamlandırma (LEVİN, 2014:84).

Görsel 30. Mozambik sanatçıları tarafından yaratılmış, Hayat Ağacı, 2004, British Museum, 350 cm [https://en.m.wikipedia.org/wiki/Tree_of_Life_\(Kester\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Tree_of_Life_(Kester)) e.t:06.01.2021

Görsel 31. Mozambik sanatçıları tarafından yaratılmış, Hayat Ağacı, 2004, British Museum, 3.5 m
[https://en.m.wikipedia.org/wiki/Tree_of_Life_\(Kester\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Tree_of_Life_(Kester)) e.t:06.01.2021

Görsel 32. Claes Oldenburg, Ruj, 1969, 670x594.4x332.7 cm
<https://artgallery.yale.edu/collections/objects/13727> e.t:20.03.2021

Sanat yapıtlarında barış temasını simgesel anlatılarla karşımıza çıkaran bir diğer sanatçı ise Tammam Azzam'dır. Sanatçının savaşı karşıtı birçok çalışması vardır.

Bunlardan en dikkat çeken yıkılmış binaların arasına dijital ortamda gerçekleştirdiği 'Özgürlük Heykeli'dir (Görsel 33). Sanatçı bu çalışmasında ülkesindeki iç savaşa politik açıdan yaklaşarak mesaj vermiş, yaşananlara dikkat çekmiştir (CANBEK, 2019: 52). Tammam Azzam'ın savaşın kötülüğünü gösteren bir diğer çalışması 'Suriye Müzesi' serisidir. Bu çalışma serisinde sanatçı, ünlü ressamların resimlerini savaşta tahrip olmuş yıkık binaların duvarına yansıtmaktadır. 'Suriye Müzesi' serisinde yer alan 'Özgürlük Grafiti' adlı çalışması (Görsel 34) ise Klimt'in ünlü yapıtı 'Öpücük' resmini savaşta tahrip olmuş yıkık bir binanın duvarına yansıtarak göstermektedir. Sanatçı bu çalışmasını bu şekilde açıklamaktadır: "Onu bir aşk ikonu olarak seçtim, bu duvarın arkasındaki aşk hikayelerini aramanın bir yolu, savaş makinesiyle tamamen silinmişti. Suriye'de bir zamanlar pencere ve kapılara sahip olan bu mekanlar, arkasındaki binlerce hikâyeye şahit olmalı. Şimdi ise bunlar, sadece boşluklar" (GİRGIN, 2017: 68-69). Sanatçı bu şekilde dünyaya, savaş bölgelerinde yaşanan durum hakkında bilgi vererek Suriye'de şahit olduğu trajediler ile ilgili hatırlatıcı ve düşündürücü görüntüler üretmeye çalışmaktadır. Sanatçı, sanatın evrensel dilini kullanarak, ülkesinin ve insanların durumuna dikkat çekmektedir.

Görsel 33. Tamman Azzam, Suriye Özgürlük Anıtı, 2013, Fotomontaj
<https://haber.sol.org.tr/kultur-sanat/suriye-ozgurluk-aniti-uc-boyutlu-eser-degil-yeniden-yorumlama-173350> e.t: 01.06.2020

Görsel 34. Tamman Azzam, Suriye Müzesi serisinden Özgürlük Grafiti, 2013, Fotomontaj, 75x75cm
<https://www.tammamazzam.com/tammam-azzam-syrian-museum-2013> e.t: 25.05.2019

Sanatçı Wissam Al Jazairy, yaptığı resimlerde barış temasını çizgiler ve renklerle anlatmaktadır. Al Jazairy resimlerinde Suriyelilerin anavatanlarını parlak renklerle yeniden inşa ediyor ve özlem duyduğu güzel dünyaları betimleyerek barışa vurgu yapıyor. Bu yüzden kurşunlara karşı çiçek, tanklara karşı dans eden kızlar ve ölüme karşı aşk çiziyor (Görsel 35-36). Sanatçı resimlerinde, en karanlık yerlerde umut yeşertmek için acımasız bir girişimi sembolize ediyor. Al Jazairy, özgür, barış içinde bir Suriye hayali kurmak için ve mesajlarını barışçıl araçlarla bütün dünya tarafından duyulması için çalışmalarını açıklamaktadır (AFSHAR ve TERWIEL, 2019: 73).

Görsel 35. Wissam Al Jazairy, Diktatörün Cehennemi, 2013, tuval üzerine yağlı boya, 53x63 cm
<https://syriauntold.com/2013/07/12/wissam-al-jazairy-painting-painful-syrian-thoughts/>
e.t: 01.06.2020

Görsel 36. Wissam Al Jazairy, Suriyeli Çocuk, 2013, kâğıt üzerinde karışık teknik, 35x35 cm
https://orient-news.net/en/news_show/109148/Book-of-pains e.t: 01.06.2020

1.1.4. İnsanlar arasındaki ilişkileri geliştirmek

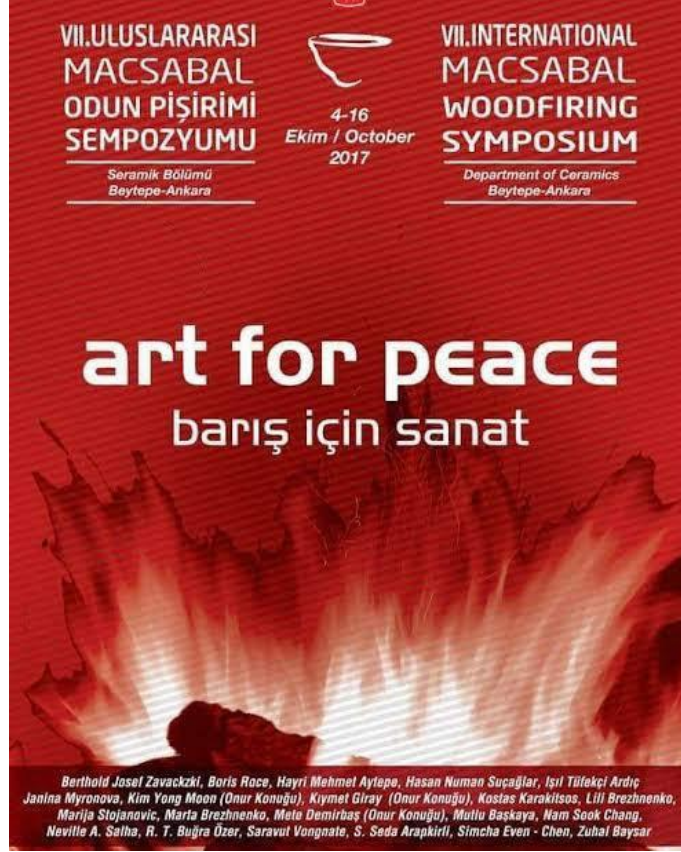
Barışla ilgili tanımlamalara baktığımızda barışla ilişki olan kavramlardan biri de başkalarının haklarına saygı göstererek uyum içinde bir arada yaşamaktır. Sanat, insanlar arasında sağlıklı bir iletişim kurulup sürdürülmesine hizmet eden bir araçtır. İletişim olmadan anlaşma ve uzlaşma olmaz. Ulusların kültür ve uygarlık düzeylerinin bir göstergesi olan sanat, sadece bir toplumun geçmiş ve gelecek kuşakları arasında iletişim kurmakla kalmaz, aynı zamanda farklı ülke ve toplumlar arasındaki ilişkilerin gelişmesine de hizmet eder. Güçlü ve etkili bir iletişim aracı olan sanat, ortak, duygu, düşünce, anlayış, beğeni ve davranışların ortaya çıkmasına, insan ve toplumların birbirine yaklaşmasına hizmet ederek, toplumsal bütünleşmeye ve toplumsal barışın gerçekleşmesine katkıda bulunur. Sanat yapıtları, bir toplumun geçmiş ve gelecek kuşakları arasında ve farklı ülkeler, toplumlar ve kültürler arasında diyaloglar ve iletişim kurarak ve insanları bir araya getirerek toplumsal bütünleşmeyi sağlamaktalar. Sanatçılar ulusal ve uluslararası düzeyde yaptıkları sanatsal etkinliklerine barışçıl anlamlar vererek kurulan köprüler ve dostluklar aracılığı ile barış gelişiminde büyük katkılarda bulunurlar. Bu konu ile ilgili Hegel,

“sanat yapıtını bölgeler ve kùltürler özelliği ötesinde diyalog olarak” (PEHLIVAN, 2013: 235) ifade etmektedir.

Sanatın bir çok alanında barış, temalı etkinlikler düzenlenmektedir, barışa vurgu yapan sanat etkinliklerinden ve yapıtlarından bir örnek verecek olursak, Türk ve Yunan sanatçıların Yunanistan’ın Rodos adasında gerçekleştirdikleri sergi ve atölye çalışmasıdır.

Temmuz 2010 tarihinde gerçekleşen bu atölye çalışması ve ardı sıra gelen serginin oluşum amaçları; Sanat yoluyla barış kùltürünü teşvik etmek, düşmanlığı ortadan kaldırmak, sürdürülebilir barış ve komşuluk ilişkilerin güçlendirmek, anlayış, hoşgörü ve dayanışmayı geliştirmektir. Ayrıca bu atölye çalışmasında Türk ve Yunan sanatçılarını sanat yoluyla kùltürleri bağlayan trans-kùltürel diyalog ve iletişim kurarak, sanatın bir araç olarak dostluğu ve barışı teşvik etmesi ve güvenilir komşuluk ilişkilerine yardım etmesi gereğinden yola çıkarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, iki ülkenin devamlı bir barış içinde olması için umut veren bir ortam yaratılmıştır (PEHLIVAN, 2013: 234).

Bir diğer örnek ise; Hacettepe Üniversitesi güzel sanatlar fakùltesi seramik bölümü tarafından düzenlenen Uluslararası Macsabal Odun Pişirimi Sempozyumu’dur. Bu Sempozyum her yıl Türkiye’de Hacettepe Üniversitesi öğretim yılının açılışına paralel düzenlenen uluslararası düzeyde bir etkinliktir. Bu sempozyumun teması 2015 yılında Ankara’da gerçekleştirilen iki canlı bomba felaketinden sonra, ‘barış’ olarak belirlenmiştir (BAŞKAYA, 2016: 46). İlk kez 2015 yılında Türkiye’deki sempozyumda kullanılan ‘barış’ teması, 2017 yılı sempozyumlarının teması olarak da belirlenmiştir (Görsel 37). Bu temayla 2017 yılında, temmuz ayında Wanju-Kore’de, eylül ayında Zibo-Çin’de, ekim ayında Ankara-Türkiye’de Macsabal fırınları ateşlenmiştir. Bu sempozyum sanatçılara bir araya gelmek ve birlikte üretmek için büyük bir fırsat yaratarak, farklı dillerden ve ülkelerden gelen sanatçılar arasında kùltürel etkileşim ve iletişim gerçekleştirmektedir (AFSHAR ve TERWIEL, 2019: 69).

Görsel 37. Hacettepe üniversitesi Macsabal Odun Pişirimi Sempozyumu afişi, 2017 (Afshar, kişisel arşiv)

1.2. Barış Temalı Çalışmalar Yapan Seramik Sanatçıları

Sanatın sınırsız örneklerinin arasında, barış üzerine yorumlar yapan sanatçıların sayısı gerçekten çok fazladır. Farklı sanat disiplinlerinde konu olarak işlenen barış, seramik sanatına da konu olmuştur. Barış teması başlığı altında seramik sanatı da biçim ve içerik ilişkisinin ön plana çıkarması ile sağlamaktadır. Bu yüzden bu bölümde verilen örnekler ile konunun özü olan seramik sanatına ve sanatçılarına yoğunlaşmak amaçlanmıştır.

Günümüzde sanatçılar katliamları ve savaşlara doğrudan göstermek yerine, yaşanan olaylara farkındalık yaratmaya yönelik anlatı dili kullanarak savaşa ve savaşta yaşanan yıkıntılara dikkat çekmektedirler. Bu anlayış çerçevesi altında seramik sanatçılarına da rastlanmaktadır.

Bu konu da ele alınabilecek örneklerden biri sanatçı Ehren Tool'dır. Tool, Körfez Savaşı'nda yaptığı askerlik hizmetinden büyük ölçüde etkilenmiş bir seramikçi

olarak yaptığı çalışmalara bunu yansıtmaktadır. Bardakları bir ifade aracı olarak seçen Tool, askerlerin, silahların ve savaşın yıkıcı mirasının imgeleriyle seramik bardaklarını detaylandırmaktadır. Tool yaptığı kupaları, bir içki paylaşmak ve yüz yüze konuşmak fırsatı yarattığından savaş ve şiddet hakkında konuşmak için tek yararlı ölçek düşünüyor. Tool, tüm seramik bardaklarını savaşın felaketleri hakkında farkındalığı arttırmak için ve insanlara savaş ve şiddet konularını hatırlatmak için yapmaktadır. Tool'un amacı insanları savaş hakkında düşündürmektir. Tool, 14.100'den fazla hazırladığı bardakların (Görsel 38-39) dünyada el ele gidip her seferinde bir hikâye anlattığına inanıyor. (TAPPERT ve ROULEAU, 2013: 348-350).

Görsel 38. Ehren Tool, Shui Bolu'm Wang için Kupa, 2009, porselen
<http://cargocollective.com/theintersection/EHREN-TOOL> e.t: 05.12.2019

Görsel 39. Ehren Tool. 416 of Thousands, Stonware Seramik, 2016
<http://cargocollective.com/theintersection/EHREN-TOOL> e.t: 05.12.2019

Yapıtlarıyla savaş ve savaş aletlerinin kötülüğüne dair farkındalık yaratan bir diğer önemli seramik sanatçısı, Charles Krafft'dır. Krafft, savaş felaketlerini anımsatan parçalar üretmek için geleneksel Delft seramik geleneğini kullanan bir seramik sanatçısıdır.

Charles Krafft, Disasterware (felaket tabakları) adlı çalışmaları serisinde (Görsel 40-41) Delft'in mavi beyaz geleneğini kullanarak, tabaklarında savaş felaketlerini zarif mavi beyaz diliyle anlatıyor (MCGEE ve REID, 2002: 20). Krafft, 1995 yılında Ulusal Sanat Bağış'ının resmi fotoğrafçısı olarak Bosna Hersek'e gittiğinde savaştan zarar gören Saraybosna sakinlerinin kötü durumundan derinden etkilenmiştir ve savaş bölgesinden döndükten sonra 'Assassination Kit' adlı çalışmasında bir Delft silahı cephanesi yaratmıştır (Görsel 42). Krafft, silahlarının porselen taklitlerini yaparak, yaşanan politik zulümü mavi beyaz geleneğin dilinde çağın derdiyle bezeyerek anlatılmıştır (MCGEE ve REID, 2002: 9).

Görsel 40. Charles Krafft, Sirk Yangını, Felaket Tabakları Series, 2012, Fırça dekorlu mavi beyaz porselen
<http://www.charleskrafft.com/plates/attachment/00730034/> e.t: 25.11.2019

Görsel 41. Charles Krafft, Atom Bomba, Felaket Tabakları Series, 2012, Fırça dekorlu mavi beyaz porselen
<http://www.charleskrafft.com/plates/attachment/00730049/> e.t: 25.11.2019

Görsel 42. Charles Krafft, Porselen Savaş Müzesi projesi, seramik cephaneliği, 1997, Fırça dekorlu mavi beyaz porselen
<http://www.charleskrafft.com/guns-2/attachment/00730135/> e.t: 25.11.2019

Çağdaş sanatın önemli isimlerden biri kuşkusuz Çin’li sanatçı, Ai Weiwei’dir. Çin’li sanatçı olduğuna değinmek gerek çünkü Çin kültüründen sanat yapıtlarında fazlasıyla etkilenmektedir. Sanatçı çalışmalarında, Çin mavi beyaz porselenlerin sahip olduğu güçlü geleneksel yöntemini kullanarak ve geçmişe ait olmanın insan üzerinde bıraktığı büyük etkinin hikâyesinden ilham alarak, çağdaş bir ifade tarzı ortaya koymuştur (AĞATEKİN, 2018:921).

Ai Weiwei çalışmalarında geleneksel mavi beyaz porselenler kullanmasını bu şekilde açıklamaktadır: “Başlangıçta geleneksel olana karşıydım. Ancak bizi biz yapan geçmişimizdir. Kültür bir doğum izi gibidir. Eserlerimde o yüzden geçmişe referanslar vardır. Benim estetik anlayışım bu geçmişle oluştu. Ortak değerler bizi birbirimize bağlıyor. Ben bu değerleri yeniden yorumluyorum” (YÜKSEL, 2018: 1165).

Ai Weiwei, seramik çalışmaları ile çoğunlukla savaşımlara karşı mesajlar vermektedir. Sanatçı, savaşın oluşturduğu acıyı, mültecilerin yaşadığı zulmü, savaştan harabeye dönen kentleri, göçmenlerin yaşamış oldukları zorlu süreçleri tarihte övgüyle bahsedilen mavi beyaz porselenler üzerlerinde kullandığı imgeler aracılığıyla anlatmaktadır (Görsel 43-44).

Ai Weiwei'nin belki en önemli savaşa karşı çalışması 'Odyssey' adlı mavi beyaz serisinden, Suriyeli çocuk Aylan Kurdi'nin cansız bedeni gösteren tabaktır (Görsel 45). 6 Eylül 2015 yılında dalgaların yuttuğu ve sonra da kıyıya bıraktığı Aylan Kurdi'nin cansız bedeninin fotoğrafı tüm dünyada büyük yankı yaratmıştı. Weiwei, göçmenlerin yaşadıkları krize dikkat çekmek için Aylan Kurdi kıyıya vurmuş bedenini porselen bir tabak üzerinde kullanarak bir farkındalık yaratmayı amaçlamıştır (YÜKSEL, 2018: 1166).

Görsel 43. Ai Weiwei, Savaş serisinden, Mavi Beyaz Porselen Vazo, 52x51x51 cm, 2017
<https://se.royalacademy.org.uk/2020/artworks/ai-weiwei-hon-ra/1115> e.t:05.01.2021

Görsel 44. Ai Weiwei, Savaş serisinden, Mavi Beyaz Porselen Tabak, 2017
<http://www.sanatatak.com/view/en-iyi-ai-weiwei-sergisi-istanbuldaki/ai-weiwei-sabanci-16-1080x718> e.t:05.01.2021

Görsel 45. Ai Weiwei, Aylan Kurdi'nin Yer Aldığı Mavi Beyaz Porselen Tabak, 2017
<https://artworldwide.art/2019/11/07/caution-fragile/> e.t:05.01.2021

Savaşa şiddetle karşı çıkan ve yapıtlarıyla savaş ve savaş aletlerinin kötülüğüne dair farkındalık yaratan bir diğer önemli seramik sanatçısı, Abbas Akbari dir. Sanatçının savaş karşıtı birçok çalışması vardır. Bunlardan en dikkat çekenini “Barış Üzerine Notlar” (Görsel 46-47) adlı çalışma serisidir. Sanatçı “Barış Üzerine Notlar” adlı çalışmasını “barış üzerine çok fazla konuştular ve çok yazdılar ama hepsi kendisi bir mermiydi ve ortada hala barış yoktur” diye açıklamaktadır. Sanatçı bu çalışmada, bir dizi mermi içeren bir seramik düzenlemesini göstererek, dünyada her gün artan silahlı savaşlara dikkat çekerek dünyada barışı sağlama gereğini hatırlatmaktadır.

Görsel 46. Abbas Akbari, Barış üzerinde notlar serisinden, seramik form üzerine lüsterli sır. 2020
(Sanatçı kişisel arşiv)

Görsel 47. Abbas Akbari, Barış üzerinde notlar serisinden, seramik form üzerine lüsterli sır. 2020 (Sanatçı kişisel arşiv).

Türkiye'deki sanat üretimlerinde de savaşın toplumsal ve bireysel sonuçlarının çeşitli yorumlarla çağdaş seramik eserlerine yansıdığı görülmektedir. Yapıtlarında barış kavramlarına yer veren ve toplumda savaşa karşı farkındalık yaratan Türk seramik sanatının önemli isimlerinden olan, Hamiye Çolakoğlu'dur. Sanatçının sanat yapıtlarını incelendiğinde çalışmalarının ana temasının insan sevgisi, barış ve adalet kavramları olduğu görülmektedir (TERWIEL ve KARABEY, 2015: 83). Hamiye Çolakoğlu'nun yapıtları arasında Bosna Hersek savaşına bir ağıt olarak tasarladığı "Bombalar Çiçek Açmalı" (Görsel 48) adlı yapıtı bu yaklaşımını içeren önemli örneklerden biridir. Sanatçı bu çalışmada, Bosna Hersek savaşı sırasında dünyalıların kullandığı son bombaları hayal ederek başlıklarında gül motiflerinin yer aldığı top mermileri yapmıştı.

Görsel 48. Hamiye Çolakoğlu, Bombalar Çiçek Açmalı, 1993, Refrakter Porselen
<http://www.kemaluludag.com/28topraginerki.asp> e.t: 25.11.2019

Seçilmiş sanat çalışmalarında göç, sınırlar, kimlikler ve aidiyet gibi kavramlara yer veren ve toplumda savaşa karşı farkındalık yaratan bir diğer önemli Türk sanatçı,

Candan Dizdar Terviel'dir. Sanatçı, 2019 yılı Muğla'nın Datça ilçesinde Uluslararası Knidos Kültür ve Sanat akademisi tarafından düzenlenen, 'Göç ve Kimlikler' temasıyla 9. Knidos Sanat Festivali kapsamında yaptığı 'Kimlikler ve sınırlar' isimli (Görsel 49-50) çalışmalarında, savaştan ve beraberinde gelen zorunlu göçlerden yola çıkarak, dünyada gittikçe artan göçler, kapalı sınırlar, önyargılar ve coğrafi sınırları aşmak isteyen bireylerin karşılaştıkları zorlukları dikenli teller ile göstermektedir.

Görsel 49. Candan Dizdar Terviel, Kimlikler ve Sınırlar Serisinden, Elle Şekillendirme, 1040°C Elektrikli Fırın, 32x22x16 cm, 2019, (Sanatçı Kişisel Arşiv).

Görsel 50. Candan Dizdar Terviel, Kimlikler ve Sınırlar Serisinden, Elle Şekillendirme, 1040°C Elektrikli Fırın, 15x12x8 cm, 2019, (Sanatçı Kişisel Arşiv).

Seçilmiş sanat yapıtları içerisinde savaştan ve beraberinde gelen zorunlu göçlerden yola çıkışlı, yine bir Türk seramik sanatçı olan Elif Aydoğdu Ağatekin'dir.

Çalışmalarında, Sanatçı genellikle seramik atık malzemeleri kullanarak bireylerin yaşadıkları ruhsal durumları özellikle göçmek zorunda kalmış insanların veda acılarını daha derin bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Ağtekin çalışmalarında, savaşlar nedeniyle ziyan olmuş ömürleri ve savaşların bizden kopardığı her şeyi, ziyan olmuş ve kırılmış seramik malzemelerle anlatma arayışındadır (Görsel 51-53).

Ağtekin, sanatsal çalışmalarını anlamak adına; İstanbul, Galeri Selvin'deki açmış olduğu "Veda" isimli sergisinin manifestosunu incelemek yerinde olacaktır.

"Göçmek zorunda kalmış aileler, çoğunlukla büyük travmaların, büyük özlemlerin, büyük vedaların içinde geçmiş bir hayatın sahibi olurlar. Onlar yalnızca evlerini, komşularını, şehirlerini, mahallerini değil tüm geçmişlerini de bırakıp gitmek zorunda kalanlardır. Bir daha göremeyeceğini bilerek son kez kitlenmiş evlerin kapıları, o evlerin içinde kalan anılarla kalakalır geçip giden zamanın içinde... Veda, göçün yorduğu insanları, bu insanların kendilerine yeniden kurmak zorunda kaldıkları hayatları, o hayatın içindeki tatları, anıları, yaşanmışlıkları, küçük bir kızın hatıralarında kalan parçalarla anlatmaya çalışan bir sergi. Sergiyi oluşturan serilerin her biri kırık dökük seramik parçalar ve belli belirsiz anıların içinden bir bütüne dönüşmekte ve izleyeni; ayrılmaya, kopmaya, vaz geçmeye, geride bırakmaya bir başka ifadeyle "veda" etmeye zorlamaktadır." (AĞATEKİN, 2016)

Görsel 51. Elif Aydoğdu Ağtekin, Veda Serisi, Atık Refrakter Plaka, 2016
http://www.galeriselvin.com/sergiler.php?p=elif_aydogdu_agatekin e.t: 05.01.2021

Görsel 52. Elif Aydoğdu Ağatekin, Gazze-Ateş I Atık Refrakter Plaka 32.5x57 cm, 2014
<https://www.nuolsanat.com/elif-aydogdu-agatekin-bosu-bosuna-seramik-sergisi.html> e.t:
05.01.2021

Görsel 53. Elif Aydoğdu Ağatekin,, Gazze-Ateş II, Atık Refrakter Plaka 32.5x57 cm, 2014
<https://www.nuolsanat.com/elif-aydogdu-agatekin-bosu-bosuna-seramik-sergisi.html>
e.t:05.01.2021

2. BÖLÜM: KİŞİSEL ARAYIŞLAR VE SERAMİK UYGULAMALAR

Bu sanata yeterlik çalışması raporunda; bir iletişim aracı olarak sanatın farklı yöntemlerle barış mesajları aktarması incelenmiş ve savaş dolu dünyamızda barış konusu ele alınmıştır. Sanatsal üretimlerde farklı sanat dallarında barış konusundan esinlenilerek bu kavram üzerine çalışan sanatçılardan örnekler vererek açıklanmıştır ayrıca ortaya konan çalışmalar incelenerek özellikle seramik sanatından zengin örneklerle konu derinleştirilmiştir. Bu bölümde ise önceki inceleme ve araştırmalar ışığında barış konulu esinli özgün seramik örnekler ortaya konularak teorik süreç uygulamalarla desteklenmeye çalışılacaktır.

21. yüzyılın en büyük sorunlarından olan savaş, toplumlarda büyük yıkımlar yaratmaktadır. İnsanlığı etkileyen pek çok olay olmakla birlikte savaş, etkisi itibarıyla daha uzun süreli ve daha kalıcıdır. Savaşlar yalnızca cephedeki askerleri etkilemekte değil ve toplumdaki tüm bireyleri derinden etkilemektedir. Tüm toplumu olumsuz etkileyen silahlı çatışmalar ve savaşlar en fazla çocukları etkilemektedir ve savaşların en ağır bedelini çocuklar ödemekteler. Çocuklar savaşın en zayıf halkalarıdır, dolayısıyla her savaş çocuklara karşı yapılan bir savaştır. Çocuklar ister doğrudan olsun ister dolaylı olsun, her zaman savaşların ilk etkilenenleridirler. Çocuklar savaşın içinde fiilen bulunmasalar da savaşın acısını, şiddetini, yıkıcılığını hissedip yaşıyorlar. Savaş esnasında maddi ve manevi büyük kayıplar yaşayan çocuklar, büyük sorunlar yaşamaktalar. Çocukların savaş yüzünden yaşadıkları korku, dehşet, ıstırap ve acıyı anlatmaya ise kelimeler yetmez. Çocuklar savaş esnasında annesiz/ babasız kalma, sevdiklerini, arkadaşlarını kaybetme, yerlerinden olma, okullarından, oyuncaklarından olma gibi fiziksel ve duygusal olumsuzluklar yaşamaktalar. Savaşlar çocukların en temel ihtiyaçları olan sevgi, güven, barış ve huzur ortamlarını yok etmekte. Halbuki, çocukların hayattan istekleri aslında hep aynıdır; mutlu, neşeli bir ortam da olmak ve oyuncaklarla oynamak, ama savaşı yaşayan çocuklar tek bir şeyi düşünürler; hayatta kalmayı! Savaşlar çocuklardan çocukluğunu götürüyor, geleceğe dair umutlarını götürüyor, oyuncaklarını götürüyor, hayallerini götürüyor. Tüm bunlara rağmen dünyada her geçen gün çatışmalar artıyor ve bu da apaçık dünyada barışın değil savaşın yayılmasını gösteriyor. Savaşın çocukları hangi dinden, ırktan, milletten oldukları hiç önemli değil; onların hepsi barışın, mutluluğun ve huzurun arayışındalar.

Tam da bu noktada, çocukların savaş esnasında yaşadıkları zorluğa, kötülüğe, mücadeleye, çaresizliğe, acıya ve yıkıma dikkat çekmek için ve gelecekteki çocukların günümüzdeki yaşayan savaş çocuklarının yaşadığı acıyı, kayıp ve kaderi yaşamamaları için toplumda bu konuya yönelik farkındalık yaratarak, savaşlara karşı tutumlarda değişiklik sağlamalıyız. Bunu yaparken çalışmamız içinde çocukların savaş yüzünden yaşadıklarını veya yaşamak zorunda kaldıkları durumları toplumun farkına varması için sanat yapıtları bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır.

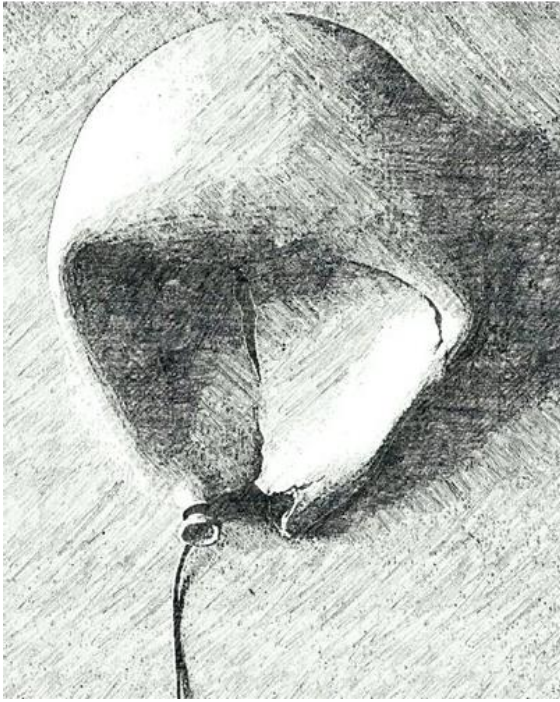
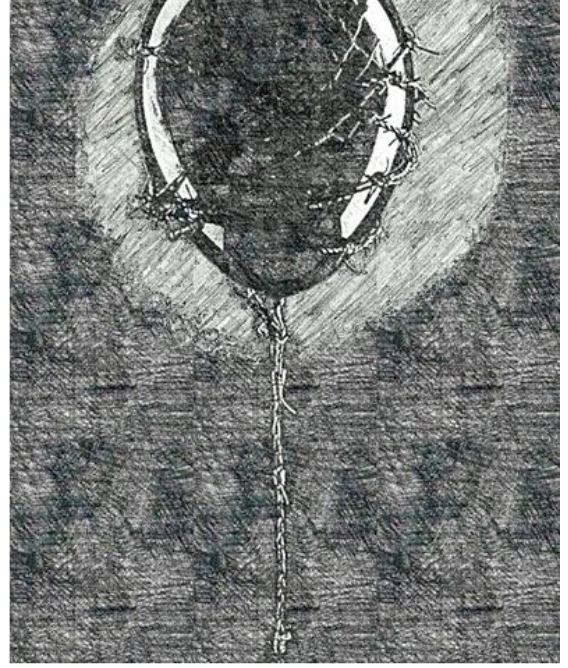
Uygulamalar kısmında barış kavramı, genellikle mutluluğu, özgürlüğü, sevgiyi, umudu, masumiyeti ve aynı zamanda kutlamaları ifade eden bir çocuk oyuncak malzemesi olan balon ile sanatsal olarak seramik malzeme kullanarak yorumlanmıştır. Barış kavramını yorumlarken sembol olarak tercih edilen formun balon olmasının nedenini savaş ve çatışmalarla dolu hiç de hoş olmayan günümüz dünyasında, savaşın çocukların yaşamlarını nasıl bozduğunu göstermektir. Balonlar; çocukluk masumiyetinin, kutlamaların, mutlu zamanların ve özgürlüğün anlamını taşıyor ve savaşta bu duyguların yaşanmama derdini anlatma isteğini kanıtlıyor.

Barış teması ilk başta, Türkiye Barolar Birliği ve Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü iş birliği ile düzenlenen adalet, barış ve özgürlük temalı seramik ödül heykelciği tasarımı yarışması konusu doğrultusunda başlamıştır. Bu çalışmalara Sanatta Yeterlik Programı kapsamında alınan atölye derslerinde devam edilmiştir (Görsel 54). Bu süreçte, çok sayıda tasarım, plan ve uygulama örneklerine maket düzeyinde başlanmış, devamında içinde yaşanan öznel durumların da etkisi ile bu konu başlı başına sanatta yeterlik raporuna dönüştürülmüştür. 2019 itibariyle çalışmanın ana hedefi çağımızın önemli sorunlarından biri olan silahlı savaşlara karşı farkındalık yaratmak ve bu savaşlardan en çok etkilenen çocuklara özellikle dikkat çekilmek olmuştur. Bu doğrultuda, seramik çalışmaları gerçekleştirilmeden önce barış ve savaş kavramın daha iyi kavramak için, savaşı yaşamış bireylerin özellikle de çocukların yaşadıkları acıyı doğru anlayabilmek için ve konuyu derinlemesine inceleme olanağı yaratabilmek için savaşla ilgili literatürdeki makaleler ve kitaplar okunmuş, gerçek hikayeleri konu edinen filmler ve belgeseller izlenmemiştir. Ayrıca, sanatsal

çalışmalara yol gösterici olması açısından hazırlık çalışmaları niteliğinde bazı uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalar arasında çok sayıda eskiz, desen, çizim ve dijital çizim çalışmaları bulunmaktadır (Görsel 55-56). Bu tasarım sürecinde ortaya çıkan tasarımlar tam olarak ne gerçeği ne de ortaya çıkan sanatsal çalışmayı yansıtmaktadır. Ancak, tasarımları bir çalışmanın ortaya çıkmasının ilk adımı olarak gözlemek yerinde olacaktır. Ayrıca destek amaçlı bu hazırlık çalışmalarının tez konusunun seçilmesinde, benimsenmesinde, geliştirilmesinde ve gerçekleştirmesinde büyük katkılar sağladığı düşünülmüş ve çalışmanın uygulamalar bölümünde bunlara da yer verilmiştir. Serbest ve dijital çizimler yapılırken kullanılan renk ve doku çalışmaları, seramik uygulamalarda zihindeki yaratılan tasarımların tezahürüne yaklaşmasına yardımcı olmuştur. Özellikle çalışmaların teması doğrultusunda seramik yüzey uygulamalarında kullanılan baskı dokuları, astar ve renk seçimlerinde önceden yapılmış olan dijital çizim çalışmalarında kullanılan dokusal arayışların ve renk seçimlerinin etkisi net bir şekilde görülmektedir. Bu doğrultuda, belirlenen tema üzerine yapılan eskiz ve tasarımların ardından, yapılan her çalışma için bir yüzey ve renk özelliği belirlenmiştir. Konuyu aktarmaya yardım edebilecek yüzeye yapılan renkler ve desenler düşünülmüş, buna göre sır renkleri seçilmiş ve serigrafi baskı dekalleri (sulu çıkartma) hazırlanmıştır. Tasarımların gerçekleştirilme sürecinde kalıpla ve elle şekillendirme yöntemi kullanılmıştır.

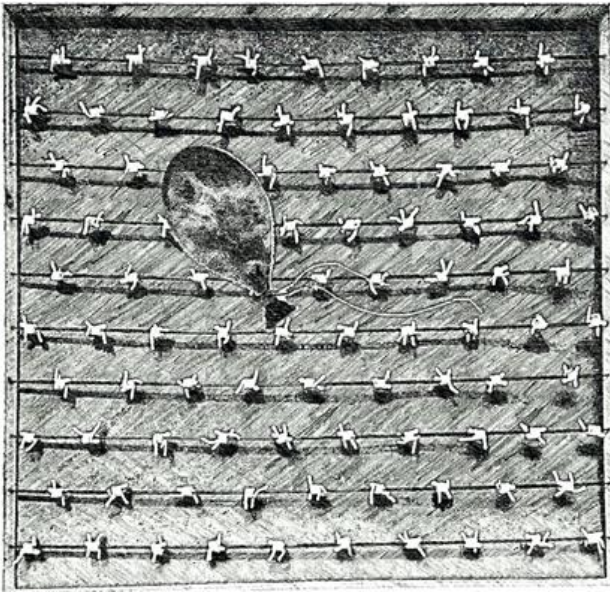

Görsel 54. Vafa AFSHAR, İsimsiz, Elle şekillendirme, İndirgenmiş Lüster Sır, 24x24x35 cm, 2017

Görsel 55. Vafa AFSHAR, Balon formu için yapılan kare kalem etütler, 2020

Görsel 56. Vafa AFSHAR, Sonmuş balon formu için yapılan tasarımlar, 2021

2.1. Barış Balonu

“Barış Balonu” isimli çalışma serisinde, balonun uçuşu ve üzerindeki çocuk resimleri ve küçük çocukların önlerindeki durduğu duvara çizdiği güneş, ev ve çiçekler savaş olmayan bütün bölgelerde çocukların mutluluğunu gösteriyor.

Çalışma teknik olarak incelendiğinde, balon formunda, ince şamotlu kil kullanılmıştır. Elle şekillendirilmiş balon formu 1000°C’ de bisküvi pişirimi gerçekleştirilmiştir. Daha önceden 1040°C’de sır pişirimi yapılmış balon formu üzerine serigrafi baskı yöntemi ile hazırlanan dekaler ile baskı uygulanmıştır ve ardından 750°C’de fırınlanma işlemi gerçekleştirilmiştir (Görsel 57).

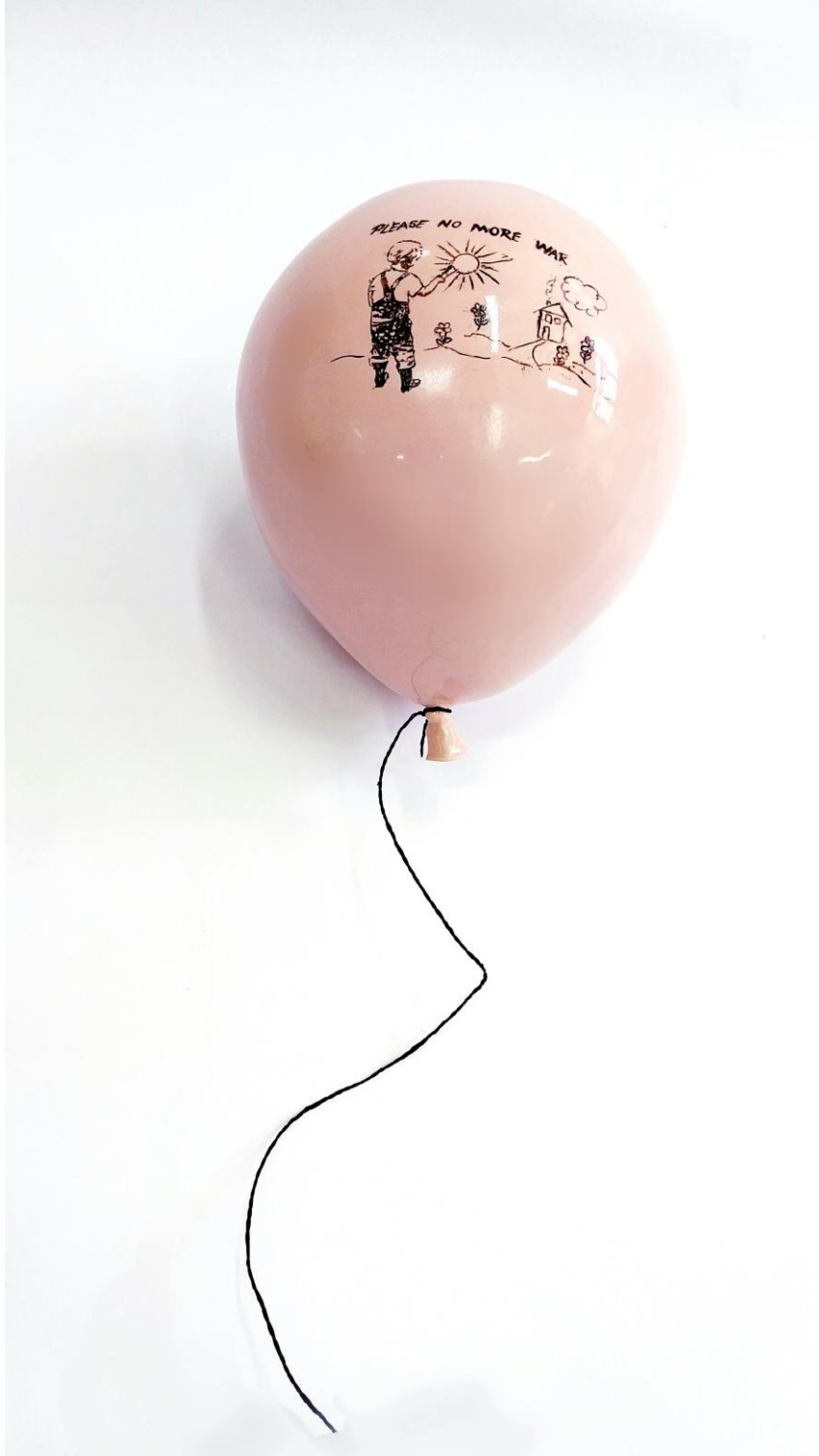
Görsel 57. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisi için dekal uygulama ve 750°C de fırınlama aşamaları, 2021

Görsel 58. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de serigrafi baskı uygulaması, 20x20x32 cm, 2019

Görsel 59. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de serigrafi baskı uygulaması, Soldaki balon 20x20x30 cm, Sağdaki balon 21x21x32 cm, 2021

Görsel 60. Vafa AFSHAR, Barış Balonu serisinden, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 22x22x32 cm, 2021

2.2. Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü?

2019 yılında “Kusmak” konulu, bireyin baş döndürücü bulantısına sebep olan sorgulamaların yapıldığı sergisi “Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü?” çalışmalar serisinin başlamasına sebep olmuştur. Bu çalışmalarda, savaş yüzünden hayalete dönüşen umutsuz ve yorgun şehirlerin çığılığı ve savaş çığılıkları içinde büyüyen öfkeler anlatılmaya çalışılmıştır. Belki de savaşlara karşı bu bulantı hissi ve patlama duygusu bu çalışmalara esin kaynağı olmuştur. Bu çalışmalarda harita temaları kullanarak yapılmış bir yorumdur. Çalışmalarda yüzeydeki harita temaları savaş yaşanan bölgeleri temsil eder ve haritaların siyah beyaz kontrastları ve patlamış balon savaştan hayalete dönüşen şehirlerin ve ülkelerin simgeler.

“Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü?” adlı seri çalışmalar içinde yer alan yapıtlarda aynı teknik yöntem ve yollar izlenmiştir. Diğer çalışmalar gibi formlar elle şekillendirilmiş ve 1000°C’de bisküvi fırınlama işlemi ve 1040°C’de sırlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Ardından balon formları üzerinde dekal (sulu çıkartma) tekniği uygulanarak yüzeyler detaylandırılmıştır.

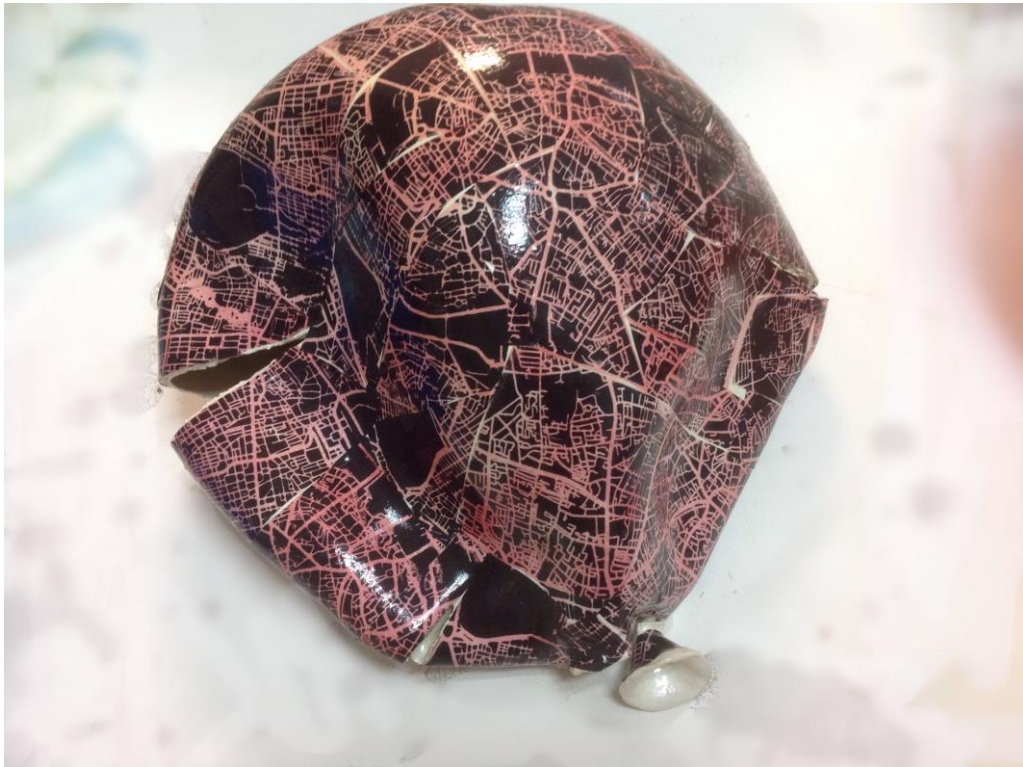

Görsel 61. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışma serisinden, kurutulma öncesi fotoğrafı, 2019

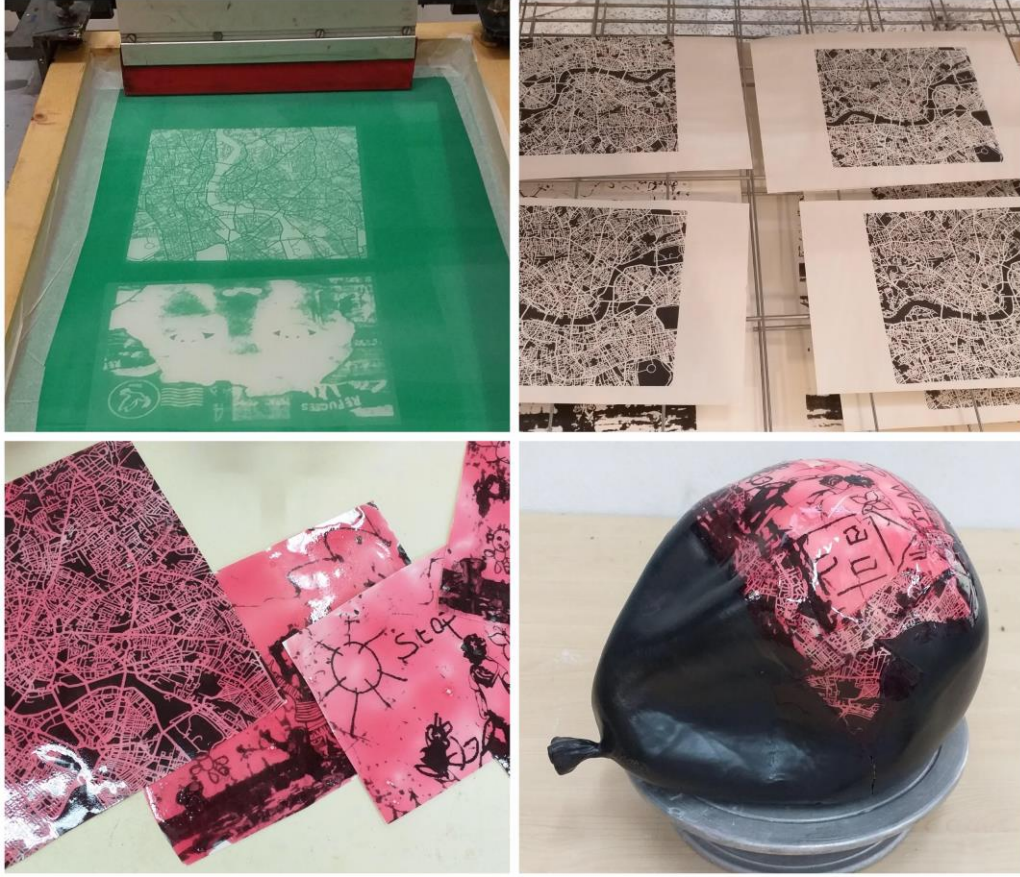

Görsel 62. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışma serisinden kurutulmaya alınmış çalışma fotoğrafı, 2019

Görsel 63. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışması için dekal uygulama aşaması fotoğrafı, 2019

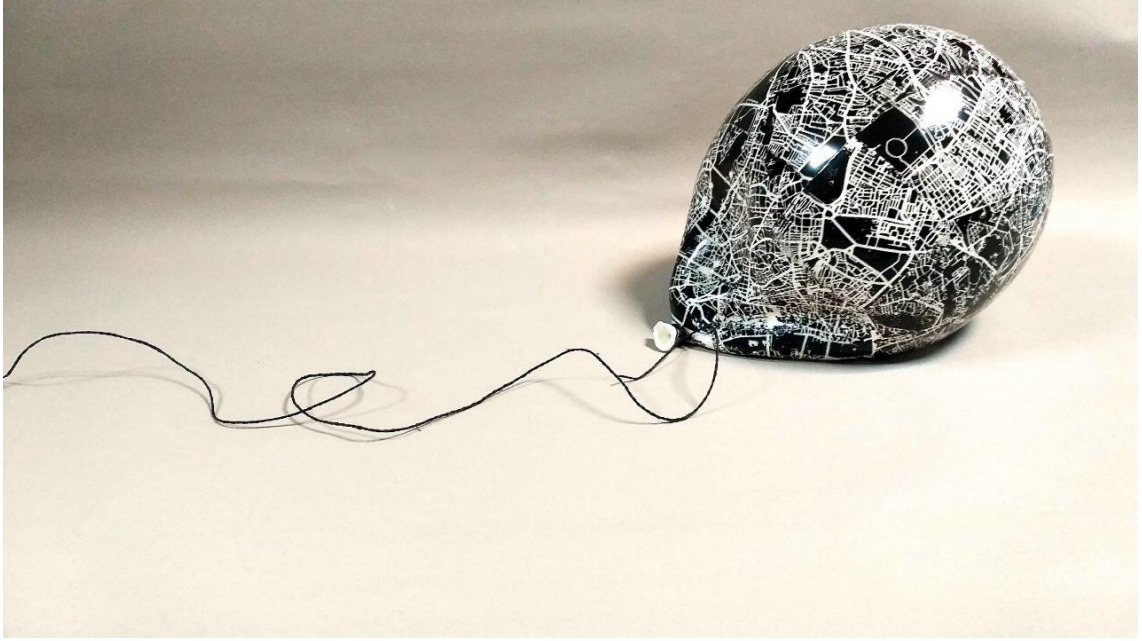

Görsel 64. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? Çalışması için, 1.baskı işlemine hazır pozlanmış elek, 2.Baskı işlemleri tamamlanmış kurutulmaya bırakılmış dekaler, 3.Lak çekme işleminden sonra kurutulmuş dekaller ve 4. seramik form üzerine uygulama aşamaları fotoğrafları, 2019

Görsel 65. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? I, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 31x31x16 cm 1040°C. 2019

Görsel 66. Vafa AFSHAR, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? II, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 25x31x18 cm 1040°C. 2019

Görsel 67. Vafa Afshar, Sen Hiç Savaştan Çıkmış Bir Ülke Gördün Mü? III, Elle şekillendirme, 1040°C elektrikli fırında sırlanmış form üzerine 750°C de dekal baskı uygulaması, 30x20x22 cm, 1040°C, 2019

2.3. Göç

Savaşlar ve beraberinde gelen zorunlu göçler ve buna bağlı olarak bireylerin yaşadığı sorunlar, belki de savaşların yarattığı felaketlerinin görünen en önemli yüzüdür. Silahlı savaşlar ve çatışmalar neticesinde insanlar, yer değiştirme, göç etme ve sınır dışı edilme gibi zorluklarla karşılaşılırlar. Bu zorluklar ile mücadele eden

insanlar arasında çocuklar da bulunmaktadır. Ülkelerinden ayrılmak çocuklar için hiç de kolay değil. Çocuklar okullarını, evlerini, oyuncaklarını ve en önemlisi mutluluklarını orada bırakarak ayrılıyorlar. Tam da bu zorluklardan yola çıkarak “Göç” adlı çalışması yapılmıştır. “Göç” adlı çalışması, harita deseni ve dikenli teller üzerinde duran sönmüş bir balon formundan oluşmaktadır. Belki de dünya haritası göç olgusunu ifade etmede ilk akla gelecek biçimlerden biridir. Haritalar genel olarak bir iletişim aracıdır ve tipik olarak haritalar ve sınırlar, coğrafyanın temsili olarak düşünüyoruz, ancak bunlar aynı zamanda zorunlu göç yolculuğu gibi başka şeylerin de temsili olabilir. Savaşta parçalanan ülkelerinden kaçan çocuklar ve aileleri, güvenlik arayışı için zorlu yolculuğu gerçekleştirirken, seyahatin simgesi olan haritalar aynı zamanda savaş nedeni ile zorlu yolculuğa çıkma simgesine dönüşmektedirler. Bu çalışmada, sınırların simgesi olan harita ve dikenli tellere atıfta bulunarak sınır duygusu algılatılmak istenmiştir. Dikenli tellerin üzerinde yer alan sönmüş balon formu çocukların sınırlarda gösterdiği çabayı ve çektikleri acıyı ifade etmektedir. Bu çalışma savaşın yıkıcı etkilerinden kaçan çocukların özgürlüğe ulaşmak için sınırlarda yaşadıkları dramalara ve olum kalım mücadelelerine farkındalık yaratmak amacıyla meydana getirilmiştir.

Bu çalışmada yer alan sonmuş balon formları, pigmentler ile renklendirilmiş porselen döküm çamuru kullanarak alıcı kalıpla şekillendirilip 1250°C’de bisküvi fırınlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Ardından bisküvi olan porselen balonlar, üzerinde dikenli teller ve harita desenleri dijital baskı yapılmış seramik plakalara monte edilmiştir.

Görsel 68. Vafa AFSHAR, Göç çalışması I, 20x20 cm seramik karolar üstüne dijital baskı, Balon formları kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 2021

Görsel 69. Vafa AFSHAR, Göç çalışması II, 20x20 cm seramik karolar üstüne dijital baskı, Balon formları kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 2021

2.4. Savaşın Yüzü

“Savaşın Yüzü” adlı çalışma serisinde Her geçen gün dünyada artan savaşlardan etkilenen çocukların hayata karşı umutsuz bakışlarını simgelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada, savaşın çocukların yaşamlarını nasıl bozduğunu göstermek için patlamış ve sonmuş balon formlarından yola çıkılmıştır. Bu sonmuş balonlar, savaşın yaptığı şeyin manzarasıdır ve savaşın neye benzediğini gösteriyor. Bu çalışmada, sönmüş balonlar kullanılarak savaşın yarattığı tahribe, mutsuzluğa, hüzüne ve savaşın çocukların üzerindeki yıkıcı etkisine dikkat çekilmek istenmiştir.

Bu çalışma serisi içinde yer alan iplerle duvara asılı sonmuş küçük balonlar, pigmentler ile renklendirilmiş porselen döküm çamuru kullanarak alçı kalıpla şekillendirilmiştir ve ardından 1250°C’de bisküvi fırınlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Çalışma serisi içinde yer alan büyük sonmuş balonlar ise ince şamotlu kil kullanarak elle şekillendirilmiştir. Ardından, 1000°C’de bisküvi fırınlama işlemi ve 1040°C’de sır pişirimi işlemi gerçekleştirilmiştir.

Görsel 70. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü I çalışması, Elle şekillendirme, İnce Şamotlu kil ve Sır, 1040°C elektrikli fırın, soldaki balon 32x22x17 cm, sağdaki balon 32x26x18 cm, 2021

Görsel 71. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü I çalışması detay görüntüleri, 2021

Görsel 72. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü II çalışması, Kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 2021

Görsel 73. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü II çalışması detay görüntüleri, Kalıpla şekillendirilmiş renkli porselen, 1250°C elektrikli fırın, 15x7x5 cm, 2021

Görsel 74. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü III çalışması, Elle şekillendirme, İnce Şamotlu kil ve Sır, 1040°C elektrikli fırın, Soldaki balon 32x22x22 cm, Sağdaki balon 34x22x22 cm, 2021

Görsel 75. Vafa AFSHAR, Savaşın Yüzü IV çalışması, Büyük balon formları elle şekillendirme, Küçük balonlar kalıpla şekillendirme, İnce Şamotlu beyaz kil, Dokum çamuru ve Sır, 1040°C elektrikli fırın, 100x60 cm, 2021

2.5. Umuda Yolculuk

“Umuda Yolculuk” adlı çalışmada, dünyada özellikle Ortadoğu da yaşanan silahlı savaşlar sonrasında ölümü göze alarak zorunlu göç mücadelesi veren ve bu yolculukta hayatlarını kaybeden çocuklara dikkatleri çekmek istenmiştir. Belki de bu durumu çok yakın tarihte simgeleyen Suriyeli Çocuk Alan Kurdi diyebiliriz. “Alan Kurdi, Muğla'nın Bodrum ilçesinden Yunanistan'ın İstanköy adasına şişme botla geçmeye çalışırken, 2 Eylül 2015'te annesi ve kardeşi ile birlikte boğularak hayatını kaybeden üç yaşındaki Suriyeli Kürt çocuğu” (HaberTürk, 2019). Alan Kurdi'nin sahildeki yürek burkan cansız bedeninin fotoğrafı tüm dünyada bir anda savaş çocukları ile ilgili duyguları tetiklemiştir. Bu durum aslında yaşanan sayısız olaydan yalnızca biriydi ve savaş nedeni ile zorunlu göç yolculuğunda birçok çocuk hayatını kaybetmiş ve bu durum devam etmektedir.

“Umuda yolculuk” isimli çalışma bir düzenleme şeklinde, savaş nedeni ile ülkelerinden kaçan ancak sonu hüsrarla biten ve bu yolculuklarda hayatını kaybeden çocukların hikayelerini gözler önüne seren 5 balondan oluşmaktadır. Zorunlu göç yolculuğuna çıkan çocuklara ithafen tasarlanan elle tutulan 5 adet seramik balon içinde bir balonun üstündeki kanatlar umut dolu bir yolculuğa çıkmış bir türlü hayallerine ulaşamayıp bu zor yolculukta hayatını kaybeden melek olmuş çocukları temsil etmektedir. Bu çalışma da bu yönde farkındalık yaratmak amacıyla meydana getirilmiş bir çalışmadır.

Çalışma teknik olarak incelendiğinde, diğer çalışmalar gibi çalışma içinde yer alan balon formları ince şamotlu kil kullanarak elle şekillendirilmiştir. Ardından, 1000°C'de bisküvi fırınlama işlemi ve 1040°C'de sır pişirimi işlemi gerçekleştirilmiştir. Çalışma içinde yer alan el formu ise döküm çamuru kullanarak alçı kalıpla şekillendirilmiştir. El formunun bisküvi ve sır pişirimi için balon formlarında yapılan aynı pişirim derecesi ve yöntem izlenmiştir.

Görsel 76. Vafa AFSHAR, Umuda Yolculuk çalışması, Balon formları elle şekillendirme yöntemi, El formu kalıpla şekillendirme yöntemi, 1040°C elektrikli fırın, Her balon 30x21x21 cm, 2021

SONUÇ

Sanat yapıtları -yukarıda değinildiği gibi- çeşitli dönemlerde insana dair duyguların anlatımında ifade aracı olarak kullanılmıştır. Sanatçılar, içinde buldukları ortamın kendileri üzerinde yarattığı duyguları, kullandıkları renkler ve ele aldıkları temalarla sanat yapıtları ile canlandırmaya çalışmışlardır. Tarihin her döneminde içinde bulunduğu toplumu farklı yöntemlerle sergileyen sanat, güçlü bir ifade aracı olarak kendine yer edinmiştir. Bu bağlamda, insanları ve toplumları etkileyen en önemli unsurlardan olan savaş, insanın kendini ifade etme arzusuyla birleşerek çağlar boyunca sanatta konu olmuştur ve yaşanan çatışmalar ve savaş ve bunun karşıtı olan barış tüm sanatçıların temel kaygısı olmuştur.

Sanatçılar tarih boyunca sanat yapıtları aracılığıyla barışı sağlamak için, barışı temsil eden resimlerden savaş karşıtı fotoğraf ve performanslara kadar değişik yollarla barışı anlatmaya çalışmışlardır. Barış konusu, tarih içerisinde olduğu gibi, nükleer silahların baş döndürücü bir hızla üretildiği, bölgesel savaşların arttığı çağımızda da önemini korumuştur. Bu yüzden barış düşüncesi çağdaş sanatın ve sanatçının kafa yorması gereken bir olgu olarak gündemden hiç düşmemiştir.

Bu çalışma, sanat yapıtlarına barış olgusu perspektifinden bakmayı hedeflemektedir. Bundan dolayı sanat yapıtlarına yansıyan barış olgusu, dört farklı noktadan ele alınmıştır. Birincisi, savaş yıllarında yaşayan ya da cephede görev alan sanatçılar tarafından yapılan çalışmalar incelenmiştir ve yapıtlarına değinilmiştir. Bu sanatçılar, yaşadıklarını ya da etkilendikleri olayları çalışmalarına yansıtarak ve doğrudan savaş alanlarına tanıklık ederek bir anlamda savaşın vahşetini, acılarını ve korkunç yüzünü anlatan sanat çalışmaları yapmışlardır. İkincisi, savaşın yarattığı kader ve felaketler karşısında tavır alma gereksinimi duyan sanatçılar tarafından yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu sanatçılar, yaşanan savaşların yarattığı kayıp ve kederleri ifade ederek, savaş sorununa dikkat çekmişlerdir. Üçüncüsü, barış temasını simgesel anlatılarla ve dolaylı yollarla eselerinde işleyen sanatçıların çalışmaları ve dördüncüsü, sanat yapıtları ve uluslararası etkinlikler aracılığıyla farklı ülkeler, toplumlar ve kültürler arasında ortaya çıkan diyaloglar ve iletişimlerini gösteren örneklerin incelenmesi, sanatın barışı sağlamada farklı kültürleri buluşturması noktasında önemi üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın sonucunda; çalışmanın içeriğinde örnek olarak işlenen barış mesajları içeren sanat yapıtları incelendiğinde, yapıtların büyük çoğunluğunun savaşın karanlık yüzünü sergilediği görülmüştür. Savaşın tahrip ettiği şehirler, toz bulutları ve dumanlar içindeki paramparça manzaralar, ölen ve yaralananlar savaş askerleri, savaş aletleri, kederli ebeveynler ve çığlık atan anneler gibi birçok unsur savaş karşıtı sanat yapıtlarında ön plana çıkarılmaktadır. Bu sanat yapıtları, bizi savaşlarda yaşanan acı gerçeklerle yüzleşmeye ve olaylara dikkatle bakmaya davet etmekte. Bu çalışmaların ışığında değerlendirilen barış konusu, farklı coğrafyalarda sanatçılar tarafından ele alınarak yeni sorgulamalar yaratabilmiştir. Sanatçılar, sanat yapıtları aracılığıyla, savaş ortamında kendi sesini duyuramayan sessiz toplulukların hislerine tanıklık ederek, gözün göremediği veya görmezden gelinen gerçekleri görünür kılarak ve savaşın yarattığı öfke ve kederleri ifade ederek, savaş sorununa en çarpıcı şekilde dikkat çekmektedirler. Bu sanat yapıtları savaşlarda yaşanan kayıp ve olaylara dikkatle bakmayı ve bizi savaşın acı gerçeğiyle yüzleştirmeyi başarmaktadırlar. Savaş bitse dahi bu eserler yaşanan dramları ve bir daha aynı acıların hiç yaşanmaması umudunu iletmeye devam ederler. Böylece, savaşlara tanıklık eden veya savaşın acı yüzünü anlatan sanatçıların beyinlerinden süzülerek ortaya çıkan sanat çalışmalarına bakmak, hatta dokunmak güçlü duyguları tetikleyebilir. Savaşın acılarını o dönemde yaşamış sanatçıların gözünden görmek daha kalıcı ve etkili olmaktadır ve bu sanat ürünleri eleştirel, çarpıcı ve sorgulayıcı mesajlarla, farkındalık duyguları geliştirilmeye yönelik toplumsal etkileşimler sağlayarak toplumsal hafızalarda yer edinmektedir. Bu sanatsal üretimler bir iletişim dili olarak, yalnızca sanata ilgi duyan bir kesimden ziyade tüm insanlığa ait evrensel kültürün parçası haline dönüşmüşlerdir. Bu yönü ile de barışın aynı zamanda birer sözcüsü olur bu eserler.

Genel olarak bakıldığında sanatın bize bıraktığı miras ve birikim, sanatçının bakışıyla zulme ve savaşa karşı tavrını çok net olarak ortaya koyan sayısız örneklerle doludur. Sanatçıların toplum içinde sergiledikleri bu tavır oldukça önemlidir. Sanatçılar bir uyanışı doğrudan başlatan olmasalar da o uyanışın görünen kısmını oluştururlar. Bir barış kültürü oluşturmak için önce onu hayal etmek gerekir. Sanat bu hayalin gerçekleşmesini sağlamasında yardımcı olabilir. Özellikle günümüz dünyasında, geniş kitlelere iletiler aktarmak için sanatın güçlü yadsınamaz.

Savaşa karşı ve barış mesajları içeren sanat çalışmalarına bakıldığında, resim, seramik, heykel, grafik, baskı sanatları, sokak sanatı, performans sanatı, fotoğraf, video art ve müzik gibi nerdeyse sanatın tüm alanlarında sanatın var olduğu görülmektedir.

Sanatta Yeterlik Programı başında alınan atölye derslerinden itibaren savaş ve barış konusunda, literatür ve eser incelenmesine paralel çok sayıda tasarım, plan ve uygulama örneklerine maket düzeyinde başlanmış, devamında içinde yaşanan öznel durumların da etkisi ile bu konu başlı başına sanatta yeterlik raporuna dönüştürülmüştür. Bu bağlamda dünyada yapılan çalışmaların incelenmesi ve kişisel uygulamalarda, araştırmanın çıkış noktasını oluşturan 'barış', çağımızın önemli sorunlarından biri olan silahlı savaşlar karşısında ele alınmış ve bu savaşlardan en çok etkilenen çocuklara özellikle dikkat çekilmek istenmiştir. Bunu yaparken de bir iletişim dili olarak sanat yolu ile topluma ulaşabilmek ve bir farkındalık yaratmak hedeflenmiştir. Seramik sanatı ve onun araç gereçleri, baskı teknikleri ile buluşturularak sanatsal bir dil yaratılmış ve bu hedefe dönük sanatsal bir uygulama sürecine gidilmiştir. Sanat yolu ile toplumsal farkındalık için tasarlanan seramik çalışmalar, savaşın toplum yapısında meydana getirdiği değişimden doğrudan etkilenen çocukları anlatacak en güzel malzeme olan oyuncaklar olduğu fikrinden yola çıkılarak, çocuk oyuncakları olan 'balon' şeklinde tasarlanmıştır. Bu tasarlanan seramik balonlar, kimi zaman göç yolundaki bir savaş çocuğu gibi bir ümit arayışı içerisinde, kimi zaman da savaşların yarattığı acı tahribatın bir sonucu olarak havada asılı sönmüş ve patlamış onlarca balonun verdiği mesaj ile izleyiciyi kendisiyle yüzleşmeye çağırmıştır. Sonuçta bu çalışma ulaşılan aşamalar incelendiğinde yeni fikirlerin de başlangıcı olacak gibi görülebilir.

KAYNAKLAR

- AFSHAR, V., & TERWIEL, C. (2019). Art for Peace. Global Journal of Arts Education, 9(2), 63-74.
- Ağatekin, A.E. (2016). Veda sergisi manifestosu. Galeri Selvin. İstanbul. http://www.galeriselvin.com/exhibitions.php?p=elif_aydogdu_agatekin
e.t:04.01.2021
- AĞATEKİN, E. (2018). ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA MAVİ BEYAZ TABAKLAR. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 7(48), 919-930.
- ASLAN, E., & KARAASLAN, S. (2016). Sanatta Gerçekçilik Kavramına Savaş Olgusu Üzerinden Bakmak. İdil Dergisi, 28(6), 45-63.
- BAŞKAYA, M. (2016). 5. Uluslararası Hacettepe Üniversitesi Macsabal Odun Pişirimi Sempozyumu, Seramik Türkiye Dergisi, (43), 46-51
- BBC News Türkçe. (2020). Afganistan'da 14 Yıllık Savaşta Ölen Ya Da Yaralanan Çocuk Sayısı 26 Bin. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55044665> e.t:14.01.2021
- BERGER, J. (2010). Picasso'nun Başarısı ve Başarısızlığı, (Çev. Yurdanur Salman ve Müge Gürsoy Sökmen). Beşinci Baskı, Metis Yayınları: İstanbul.
- BINGÖL, B. (2011). Sanat Özgürlüğü. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 92-139.
- BRAUCH, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. Uluslararası İlişkiler/International Relations, 1-47.
- CAMBRIDGE DICTIONARY (2020). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-turkish/peace?q=Peace>
e.t: 10.06.2020
- CANBEK, D. (2019). Theykel Sanatında Kavram ve Biçim Olarak Empati, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- CAREY, J. (2020). Sanat Neye Yarar?. Çeviri: Orhan Düz, Vakıf Bank Kültür Yayınları, İstanbul.
- CERECİ, S. (2016). İletişim Dili Olarak Sanatın Geleneksel Temel Sorunu: Barış. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, (55), 479-488.
- ÇALIŞKAN, S. (2019). Katliamlara Tanıklık: Sanat Eserleri Aracılığı ile Hatırlamak. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (43), 105-114.
- ÇEVİK, N. (2018). Savaşlardan Sonra Çağdaş Sanattan Bize Kalan Duygu. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 7(47), 837-840.

- DAVIS, A. J. (2011). Bringing the war back home: The Anti-War Photomontages of Martha Rosler (1967-2008). Doctoral dissertation, University of Liverpool.
- Deutsche Welle Türkçe. (2020). Her Altı Çocuktan Biri Savaş Bölgesinde Yaşiyor <https://www.dw.com/tr/her-alti-çocuktan-biri-savaş-bölgesinde-yaşiyor/a-52366059#> e.t:14.01.2021
- DÖKEROĞLU, Ö. T. (2019). Acının Resmini Yapmak, Käthe Kollwitz Resimleri Üzerinden Bir Bakış, *International Journal of Interdisciplinary Intercultural Art*, 4(7), 163-178.
- ERGEN, B. A. (2012). Son Üç Uluslararası İstanbul Bienal'inde Yapıtları Yer Alan Kadın Sanatçılardan Bir Seçki. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(5), 25-39.
- GİRGİN, F. (2017). Migration Theme In Art. *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 1(1), 54-75.
- GOLDSPINK, S. (2017). Subcontinental Shifts: The 9th India Art Fair. *Art Monthly Australia*, (297), 20.
- GÖNENÇ, E. Ö. (2007). İletişimin Tarihsel Süreci. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 87-102.
- GÜRLER, Z. (2016). Duvarın İzin Verdiği Kadar. *Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(1), 103-124.
- Haber Türk (2019). Kurtarma Gemisine Alan Kurdi'nin Adı Verildi, <https://www.haberturk.com/kurtarma-gemisine-alan-kurdi-nin-adi-verildi-2369371> e.t: 06.05.2021
- HACI, E. (2012). İletişim ve Sanat İlişkisi Açısından İstanbul'daki Özel Müzelerin İletişim Faaliyetlerine Yönelik Bir İnceleme. (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- HAFFMANN, Jens., & Pedrosa, A. Örer, B. (2011). İsimsiz (12. İstanbul Bienali), İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı.
- HARRİS, I. (2002). Conceptual Underpinnings of Peace Education. *Peace education: The concept, principles, and practices around the world*, 15-25.
- HARRİS, I. M., & MORRİSON, M. L. (2003). *Peace education*. 3ed ed, NC: McFarland & Company, Inc.
- KÜÇÜK, M., Eriş, U., Oğuz, T., Dal, A., Aydın, C. H., & Orhon, N. (2012). İletişim Bilgisi. *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi*.
- LEVIN, G. (2014). Anti-Heroic Images in Contemporary American Art, *Cento Pagine Journal*, (5), 80-90.
- LIMON, B. (2011). Çağdaş Özgün Baskı Resim Sanatında Politik Söylemler (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

- MCGEE, M., & REID, L. (2002). Charles Krafft's Villa Delirium, Last Gasp.
- MITCHELL, J. (2020). Peacebuilding Through the Visual Arts, Peacebuilding and the Arts, 35-70.
- OPOTOW, S., GERSON, J., & WOODSIDE, S. (2005). From Moral Exclusion to Moral Inclusion: Theory for Teaching Peace. Theory Into Practice, 44(4), 280-292.
- PEHLIVAN, H. (2013). Aynı Noktada ve Ortak: Barış İçin Sanat Atölyesi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(34), 234-241.
- READ, H. (2017). Sanatın Anlamı. (Çev. Nuşin Asgeri). 2. Baskı, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- ROSE, B. (1994). Magdalena Abakanowicz. New York: Harry N. Abrams.
- SABAH. (2020). Suriye İç Savaşı 10'uncu Yılında. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/03/15/suriye-ic-savasi-10uncu-yilinda> e.t:14.01.2021
- SALAMEH, M. A. B., & Rafee, Y. M. (2018). A Comparative Study of Different Cases of Installation Art from Arabic artworks and global artworks. Management and Economic Journal, No-455.
- SONTAG, S. (2004). Başkalarının Acısına Bakmak, (Çev. Akınhay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- TAPPERT, T. L., & ROULEAU, K. (2013). In War: An Exhibition by Members of Warrior Art Group, Journal of Military Experience, 3(3), 6.
- TERWIEL, C. D., & KARABEY, B. Ö. (2015). Seramik Sanatçısı Hamiye Çolakoğlu ve Sanatı Üzerine, Türkiye'de ve Dünyada Kadın Araştırmaları.
- TEZCAN, M. (2018). Sanat Sosyolojisi Giriş, Anı Yayıncılık. 3. Baskı, Ankara
- TOLSTOY, L. N. (2015). Sanat Nedir? (Çev. Mazlum Beyhan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- TOPRAK, S. (2018). Paul Nash'in Savaş İzlenimleri; Doğa Yikiminin Betimi, İdil Sanat ve Dil Dergisi, 7(45), 539-550.
- TÜRKÇE SÖZLÜK. (2011). Ankara: TDK Yayınları.
- YEŞİLÇAYIR, C. (2019). Kant'ın Ebedi Barış Teorisinin Özgünlüğü. Mavi Atlas, 7(2), 108-120.
- YÜKSEL, O. A. (2018). ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA POLİTİK İMGE KULLANIMI. Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi, 6(28), 1161-1176.
- ZENCIRCI, D. E. (2018). Otto Dix ve "Der Krieg" Gravür Serisi, Sanat Dergisi, (22), 31-40.

ETİK BEYANI

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

10/07/2021

Vafa AFSHAR

Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu
Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

Sanat Çalışması Raporu Başlığı: **BARIŞ KAVRAMININ SANATSAL UYGULAMALARDA KURGULANMASI**

Yukarıda başlığı verilen Sanat Çalışması Raporumun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
10/07/2021	97	107381	07/07/2021	%0	1617961421

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (10/07/2021)

Vafa AFSHAR

Öğrenci No.: N15152599
Anasanat/Anabilim Dalı: Seramik
Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
	x		

DANIŞMAN ONAYI
UYGUNDUR.
Prof. Dr. Candan TERVİEL

**Proficiency in Art Art Work Report
Originality Report**

HACETTEPE UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Title: **CONSTRUCTING THE CONCEPT OF PEACE IN ARTISTIC APPLICATIONS**

The whole art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
10/07/2021	97	107381	07/07/2021	%0	1617961421

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (10/07/2021)

Vafa AFSHAR

Student No.: N15152599

Department: Ceramic

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
	X		

SUPERVISOR APPROVAL
APPROVED
Prof. Dr. Candan TERVİEL

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporumun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

10/07/2021
Vafa AFSHAR

---

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ş ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teze ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

